

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำมากล่าวไว้เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการวิจัย 7 ประเด็นด้วยกันคือ

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย
2. ลักษณะการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในฐานะมหาวิทยาลัยเปิด
3. แนวโน้มสังคมไทยในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
4. แนวโน้มแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ.2533 - 2547)
5. กระบวนการการสืบค้นเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry Process)
6. แนวคิดการศึกษานาटकภาพ และเทคนิควิธีการศึกษานาटक
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กรอบแนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาระดับสูงที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ก้าวหน้าทางวิชาการ เน้นการวิจัย เป็นสถาบันหนึ่งในระบบอุดมศึกษา ซึ่งบาร์เน็ต (Barnett, 1990) ได้กล่าวว่า สถาบันในระดับอุดมศึกษาจะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ 12 ลักษณะคือ

1. มีการค้นคว้าหาความรู้และข้อเท็จจริง
2. มีการวิจัย
3. มีการรวบรวมศิลปวิทยาการ
4. มีการดำเนินงานที่มีความเป็นอิสระ
5. มีความเป็นอิสระทางวิชาการ
6. มีความเป็นกลาง และเปิดโอกาสให้เป็นแหล่งแสดงความคิดเห็น ได้เถียง
7. เป็นแหล่งของความมีเหตุมีผล
8. เป็นที่สำหรับการพัฒนาความสามารถของนักศึกษา
9. เป็นแหล่งพัฒนาความเป็นตัวของตนเองแก่นักศึกษา

10. เป็นแหล่งสร้างคุณลักษณะของนักศึกษา
11. เป็นแหล่งชั้นนำและวิพากษ์วิจารณ์สังคม
12. เป็นแหล่งบริการสังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จาสเปอร์ส (Jaspers, อ้างใน Barnett, 1990) กล่าวว่ามหาวิทยาลัยสมัยใหม่ต้องมีโครงสร้าง 4 อย่างคือ วิจัย สอน ให้การศึกษาด้านวิชาชีพชั้นสูง และเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังต้องมีการเคลื่อนไหวที่ไม่หยุดนิ่งและเน้นความหลากหลายในการสอนสรรพวิชา (Kerr, 1972)

เพอร์กิน (Perkin, 1973) กล่าวว่ามหาวิทยาลัยต้องมีภารกิจ (Mission) 4 อย่างคือ สอน วิจัย บริการสังคม และค้นหาแนวคิดในการสร้างชุมชนประชาธิปไตย โครงสร้างของมหาวิทยาลัยต้องสอดคล้องและตอบสนองความหลากหลายของแต่ละสถาบัน คือตอบสนองภารกิจ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน โดยมีองค์การบริหารสูงสุดเรียกว่า "สภามหาวิทยาลัย" ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับดูแลมหาวิทยาลัยให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย ในส่วนการปฏิบัติงานจะต้องมีผู้บริหารระดับสูงรับผิดชอบคือ อธิการบดี ในระดับคณะจะมีคณบดีเป็นผู้รับผิดชอบ และตามรูปแบบการจัดมหาวิทยาลัยในอนาคต จะเริ่มมีลักษณะที่ปรากฏต่างจากเดิม คือมีโทรทัศน์ในห้องเรียน มีมหาวิทยาลัยเปิด มีการจัดการศึกษาเพื่อรองรับอุตสาหกรรม มีการฝึกอบรมและสอนโดยใช้เทปเสียง มีการบริหารแนวใหม่ที่ไม่เป็นการเมือง แต่เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการรับฟังความคิดเห็น และต้องมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อรัฐบาล ดังนั้น มหาวิทยาลัยแนวใหม่จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย มิใช่รับผิดชอบต่อเฉพาะภารกิจภายในสถาบันเท่านั้น

การดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยจะลุล่วงไปได้ดี ถ้ามีการจัดการและการบริหารงานที่ดี แมคคอกเกิล (McCorkle, 1985) เสนอว่าการบริหารมหาวิทยาลัยเป็นการบริหารวิชาการ (Academic Administration) ที่มีวัฏจักร 3 ส่วนโยงรับกันคือ

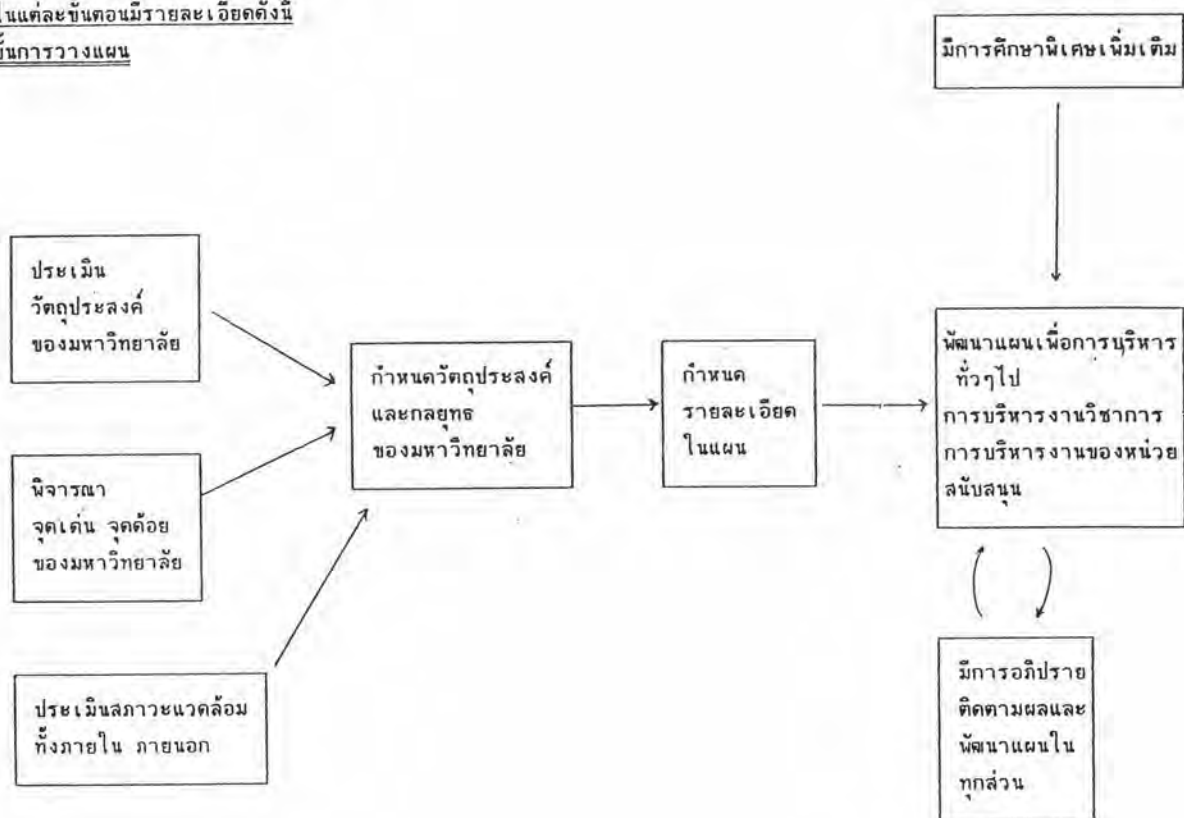
ส่วนที่ 1 การจัดทำแผนพลวัต (Dynamic Planning) ซึ่งจะจัดทำอยู่เสมอในทุก ๆ 5 ปี โดยจะต้องมีข้อมูลเด่นชัด ในเรื่องวัตถุประสงค์ จุดเด่น จุดด้อย การประเมินสภาพภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะสามารภกำหนดเป้าประสงค์ของการวางแผนระดับสูงได้ แผนงานจะต้องเป็นแผนเพื่องานวิชาการ งานบริหาร และงานบริการวิชาการ

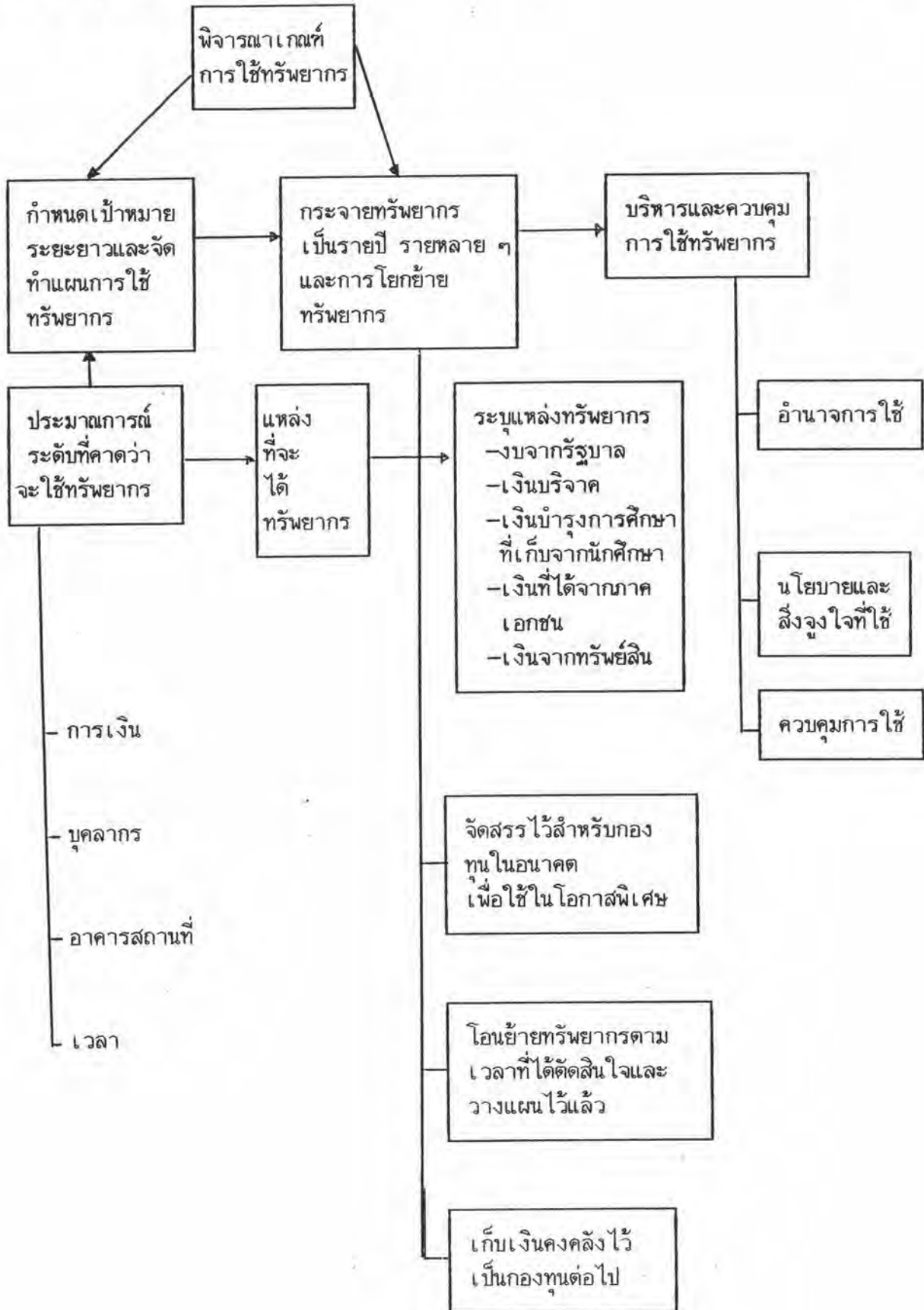
ส่วนที่ 2 การบริหารทรัพยากรระยะยาวหลาย ๆ ปี (Multiple Year Resources Management) ประกอบด้วย การบริหารด้านการเงิน งบประมาณ การบริหารบุคคล โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ส่วนที่ 3 การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Evaluation) ประกอบด้วย การประเมินเชิงปริมาณและคุณภาพในการผลิต สภาพแวดล้อม เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Shared Governance) ภาวะผู้นำของการบริหาร และลักษณะการตัดสินใจ

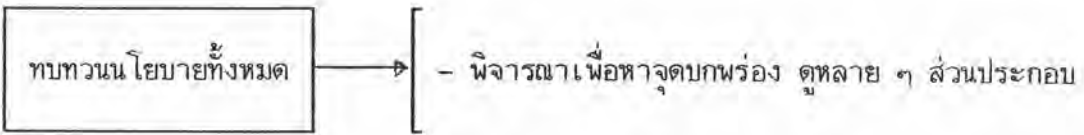
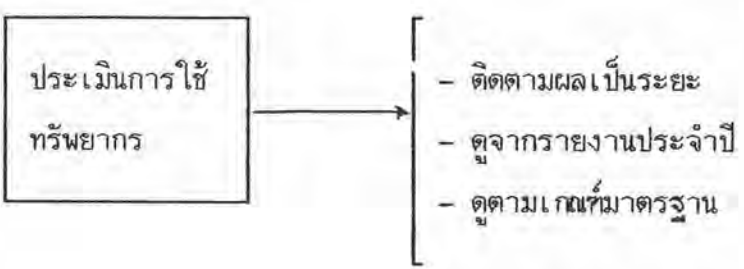
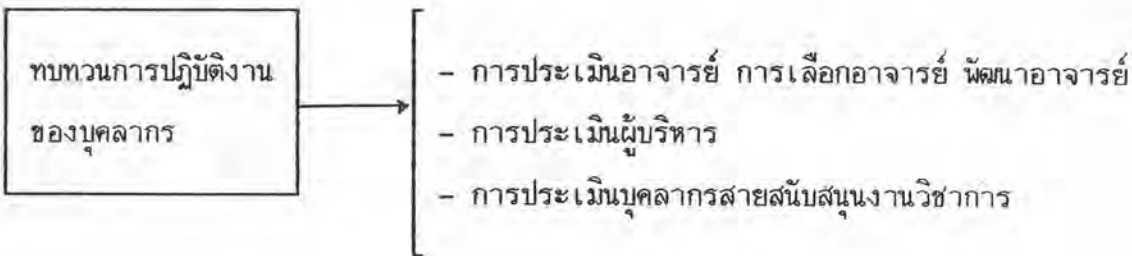
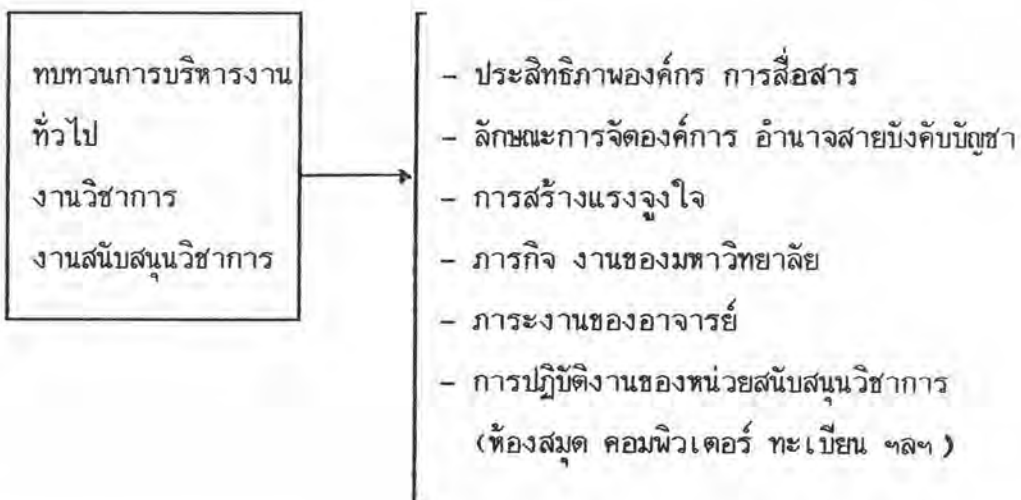
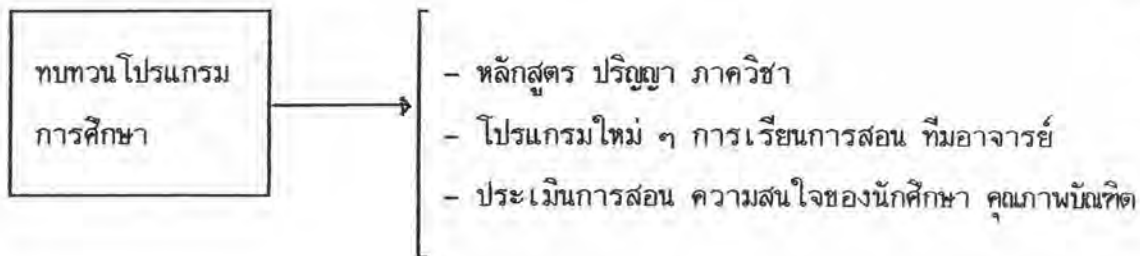
แผนภาพที่ 1 กระบวนการวางแผน

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้
ขั้นการวางแผน

- การเงิน
- บุคลากร
- อาคารสถานที่
- เวลา

มิลเลอร์ (Miller, 1992) เสนอรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยจะมีความเชื่อมโยงกัน ใน 3 ส่วนคือ

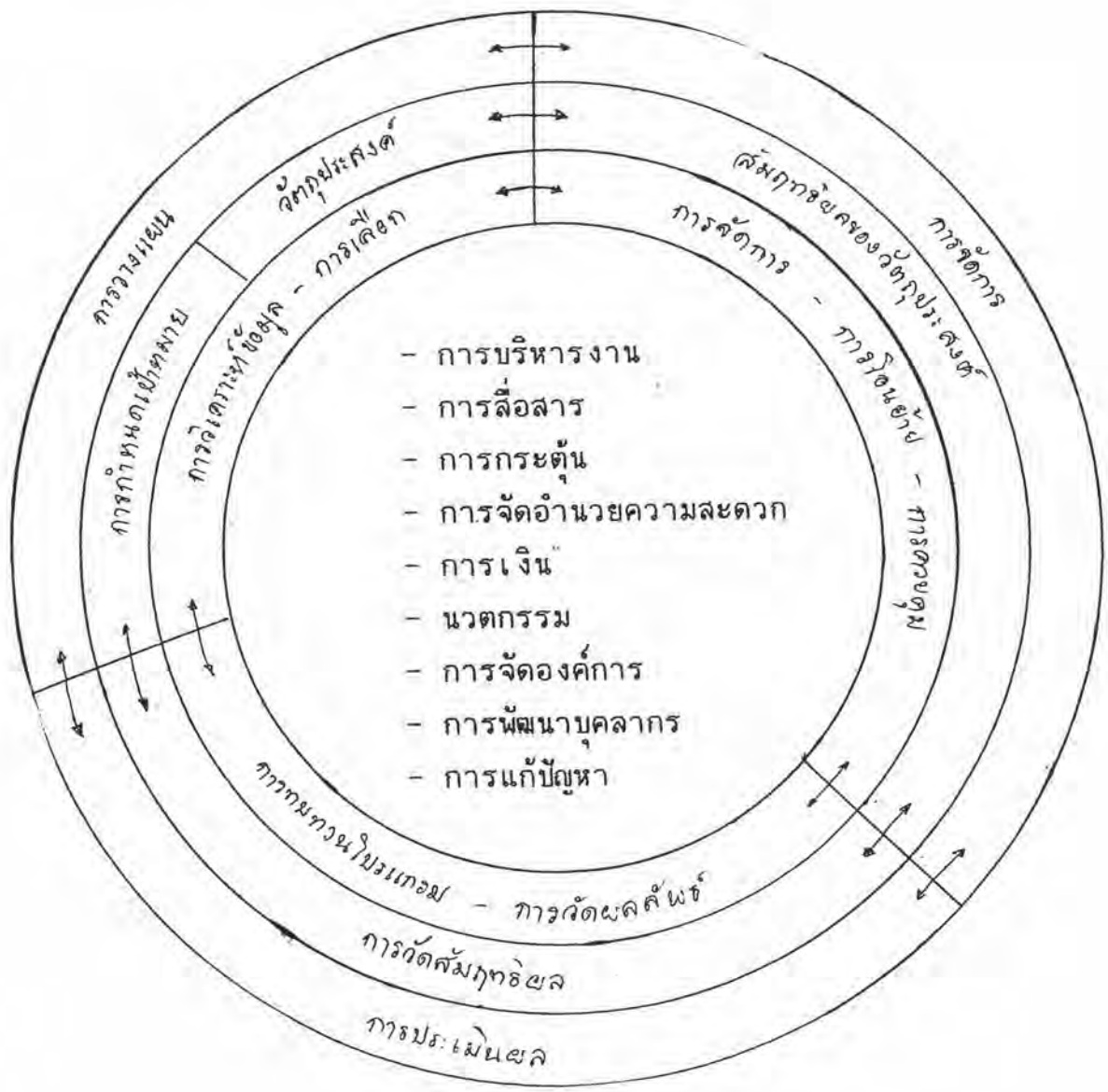
ส่วนการวางแผน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนการจัดการ ได้แก่ การจัดองค์การ การโอนย้าย การควบคุม

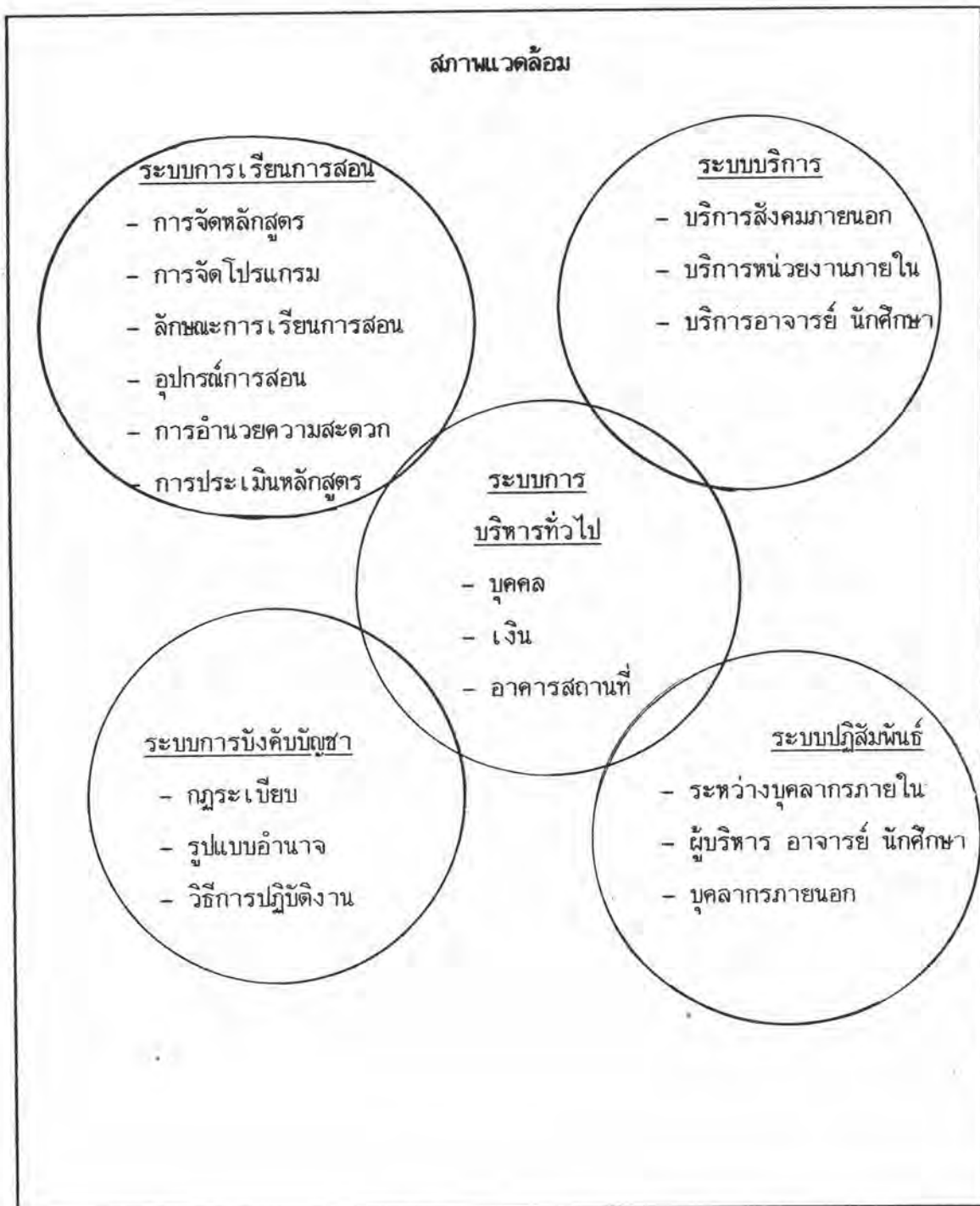
ส่วนการประเมินผล ได้แก่ การทบทวนโปรแกรม การวัดผลสัมฤทธิ์ การวัดสัมฤทธิ์ผล

โดยทุกส่วนควรต้องพิจารณาถึง ลักษณะการบริหารงาน การสื่อสาร การกระตุ้น การจัดอำนาจการ การเงิน การพัฒนาบุคลากร การจัดองค์การ การทวนวงจรกรรม และการแก้ปัญหา
ตั้งแผนภาพที่ปรากฏนี้

แผนภาพที่ 4 แบบการบริหาร

คาสและโรเซนวิกซ์ (Kast and Rosenzweig, 1985) ได้จัดระบบย่อยในองค์กรทางการศึกษาไว้เป็น 5 ระบบโดยทุกระบบจะเชื่อมโยง ต่อกันภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้น แผนภาพที่ 5 ระบบย่อยในองค์กร

เบอกวิสต์ (Bergquist, 1981) เสนอแนะว่าในการการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน จะต้องพิจารณาให้ครอบคลุม 6 ด้าน คือ

1. ด้านเวลา (Time) ได้แก่การจัดตารางสอนในแต่ละเทอม การจัดโปรแกรมการเรียนที่ใช้เวลาหลาย ๆ ปี การเปิดโอกาสให้นักศึกษาทำงานด้วยเรียนด้วยการเรียนเข้ม การยืดหยุ่นเวลาในการสอน การหยุดพักเรียน และอื่น ๆ

2. ด้านสถานที่ (Space) ได้แก่สถานที่ที่ใช้เรียน อาจเรียนเฉพาะในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีห้องเรียน มีห้องปฏิบัติการ มีหอพัก มีสมาพันธ์นักศึกษา หรือเรียนนอกสถานที่เรียน เรียนที่ใดก็ได้ อาจเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน โรงงาน สนามฝึกปฏิบัติงาน หรือจัดโครงการสัญจร หรือเรียนทางสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ

3. ด้านทรัพยากร (Resource) ได้แก่ทรัพยากรบุคคล คืออาจารย์ที่เป็นผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำเต็มเวลา อาจารย์พิเศษ การสอนมักนิยมสอนเป็นทีมมากกว่าจัดสอนเดี่ยว ทำวิจัยเป็นทีม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มศึกษา เช่นการจับกลุ่มเพื่อตัวกันในหมู่เพื่อน (Peer Group) ความสัมพันธ์กันในหมู่เพื่อน ความสัมพันธ์กับครอบครัว ความเป็นตัวของตัวเองของนักศึกษา นอกจากด้านบุคคลยังต้องพิจารณาด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ใช้ เช่น คอมพิวเตอร์

4. ด้านการจัดองค์การ (Organization) ได้แก่ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตร ในแต่ละโปรแกรม เช่น โปรแกรมวิชาเลือก วิชาทั่วไป วิชาเอก เนื้อหาวิชาที่จำเป็น รายวิชาในแต่ละโปรแกรม

5. ด้านวิธีการดำเนินการ (Procedure) ได้แก่ การวางแผน การนำไปใช้ การประเมินผล โดยรวมถึงการกำหนดหน่วยวิชา การโอนหน่วยวิชา การประเมินผลการเรียนก่อนสอน และหลักการสอน วิธีการสอน การประเมินผลการเรียน ลักษณะข้อสอบ การตัดสินผลการสอบ

6. ด้านผลลัพธ์ (Outcome) ได้แก่การประเมินจากสัมฤทธิ์ผลการเรียนสอบถามจากศิษย์ปัจจุบัน ศิษย์เก่า จากประชาชนทั่วไป จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทั้ง 6 ด้านนี้ ควรต้องคำนึงถึงบริบทที่แวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีประกอบด้วย

เดลเวอร์ท และคณะ (Delworth and Others, 1980) ได้เสนอหลักการเพื่อการบริการนักศึกษาว่าต้องดูความต้องการของนักศึกษา ลักษณะขององค์การบริการ ความพร้อมของการ

บริการด้านบุคลากร ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ซึ่งผู้ทำงานด้านบริการนักศึกษา ควรเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือมีความรู้วิชาชีพ (Professional) ด้านนั้น ๆ มิใช่ใครก็เป็นผู้บริหารได้ วิติก และคณะ (Widick and Others, 1980) เสนอว่าผู้ที่ช่วยในการพัฒนานักศึกษาได้ดี ควรต้องมีความรอบรู้ในทฤษฎีจิตวิทยา ทฤษฎีพัฒนาการ โดยเฉพาะวัยรุ่นและผู้ใหญ่ รู้วิธีการนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ สาระสำคัญที่ควรพิจารณาในการบริการนักศึกษาคควรครอบคลุมดังนี้

1. ลักษณะการให้บริการนักศึกษา ด้านต่าง ๆ
2. ลักษณะการจัดกิจกรรมที่ให้นักศึกษามีส่วนตอบสนอง และร่วมมือกับสถาบันตลอดเวลา
3. ลักษณะการพัฒนานักศึกษา
4. การจัดให้คำปรึกษาทั้งด้านการเรียน ส่วนตัว ด้านมหาวิทยาลัย และอื่น ๆ
5. การจัดการสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย ตลอดจนระบบนิเวศวิทยาต่าง ๆ

ที่เหมาะสมกับการเป็นสถานศึกษา

6. การเพิ่มบริการสวัสดิการ เช่น บริการสุขภาพ บริการที่พัก บริการเงินทุนช่วย ประสานระหว่างนักศึกษากับมหาวิทยาลัย นักศึกษากับชุมชน

7. จัดองค์กรที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ มีระบบ MIS ช่วยในการบริหารข้อมูล ต้องทันสมัย ปรับการทำงาน โดยการใช้คอมพิวเตอร์ช่วย

2. ลักษณะการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในฐานะมหาวิทยาลัยเปิดแนว และแนวคิด อุดมศึกษาระบบเปิด

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา ที่ผู้ศึกษาสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ก็ได้ โดยให้มีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาวិชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีฐานะเป็นกรม สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2530)

จากพระราชบัญญัติจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงเน้นการให้การศึกษาระบบตลาดวิชา ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการอุดมศึกษาระบบเปิด (Open University)

มหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา (Open-Admission University) นี้เป็นมหาวิทยาลัยที่รับสมัครนักศึกษาโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก แต่ยังมีการสอนปกติ โดยไม่บังคับให้นักศึกษาเข้าชั้นเรียน นักศึกษาเป็นผู้กำหนด วิธีการเรียนด้วยตนเอง หรือจะศึกษาด้วยตนเองด้วยระบบการสอน

ทางไกลก็ได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2531, ไพฑูรย์ ลินลาวัฒน์, 2527) สำหรับปรัชญาการจัด
อุดมศึกษาระบบเปิดมีผู้ให้ความหมาย แนวคิดไว้ดังนี้คือ

ลีวีส (Lewis, 1986) กล่าวว่าอุดมศึกษาระบบเปิด หมายถึงการจัดการศึกษาให้ผู้
เรียนสามารถเลือกเรียนได้หลายวิธีที่เรียกว่า เรียนระบบเปิด (Open Learning) คือใช้
เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าช่วยและอาจจะเป็นการเรียนนอกเวลา เรียนด้วยตนเอง เรียนด้วยระบบ
ทางไกล (Distance Learning) เรียนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งลักษณะการเรียนจะขึ้นอยู่กับ
ความต้องการของผู้เรียน ผู้ที่จะเรียนระบบเปิดมักเป็นผู้ใหญ่ การจัดอุดมศึกษาระบบเปิดจึงมีหลัก
การ 3 อย่าง คือ

1. การจัดการศึกษาที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner - Center) มากกว่าที่จะ
จัดให้สถาบันเป็นศูนย์กลาง (Institution - Center)
2. การจัดการเรียนการสอนต้องใช้กลวิธีหลาย ๆ วิธีอย่างกว้างขวาง
3. การจัดอุดมศึกษาระบบเปิดต้องจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา อุปสรรค ของการเรียนใน 4
ด้านคือ

- 3.1 ด้านเวลาเรียน คือ ผู้เรียนที่มีความจำกัดด้านเวลา เช่น ไม่สามารถเข้าชั้น
เรียนได้ ไม่สะดวกในการเดินทางมาเรียน ต้องทำงาน ไม่สามารถเรียนในระบบปิดได้ตลอดเวลา
- 3.2 ด้านลักษณะการศึกษา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตรงความต้องการ สามารถ
เลือกโปรแกรมได้ เลือกเนื้อหาที่จะเรียนได้
- 3.3 ด้านส่วนตัว บางคนขาดความมั่นใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จึงต้องการที่
ปรึกษาและคำแนะนำในการเลือกเรียน ดังนั้น จะต้อง มีหน่วยบริการให้คำแนะนำก่อนจะเลือก
โปรแกรมต่าง ๆ
- 3.4 ด้านการเงิน ค่าเล่าเรียนต้องไม่สูงนัก และต้องไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายใน
การเดินทาง ค่าที่พัก และค่าอุปกรณ์การเรียน

คราว์เธอร์ (Crowther, 1975) อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยเปิดในอังกฤษ
ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มออกไปอีกว่า มหาวิทยาลัยเปิด (Open University) ต้องเปิดทั้งหมด คือ
มิใช่เปิดเฉพาะตอนเช้า แต่ต้องเปิดในเรื่องสถานที่เรียน จะเรียนที่ใดก็ได้ ที่บ้าน ที่ทำงาน และ
ต้องไม่มีสถานที่เรียนที่มหาวิทยาลัย วิธีการเรียนการสอนใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง แมคเคนซี
(Mackenzie, 1975) อธิบายไว้ว่า การจัดอุดมศึกษาระบบเปิด เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษา
ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาอย่างปกติ (Formal Education) ได้เข้าศึกษา ทั้งนี้รวมทั้งการเข้าศึกษา

ในระยะสั้น ๆ ในยามว่าง การฝึกความชำนาญเฉพาะอย่างที่เป็นช่วงสั้น ๆ ด้วย และการศึกษาระบบเปิดยังเป็นการเสาะแสวงหาเพื่อเพิ่มพูนความรู้จากหมั่นวิชาการที่ชำนาญในแต่ละเรื่องด้วย เอลตัน (Elton, 1985) มีแนวคิดต่างออกไปว่าการจัดอุดมศึกษาระบบเปิดจะต้องมีลักษณะพิเศษ 2 อย่าง คือ มีความยืดหยุ่น (Flexibility) และมีคณะทำงานที่มีการทำงานร่วมกัน (Co-operation) โดยการศึกษาาระบบเปิดนั้นต้องเปิดใน 3 เรื่อง คือ เปิดรับ เปิดลักษณะการเรียน เปิดเรื่องเนื้อหาวิชา ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการกำจัดการศึกษาที่เป็นหอคอยงาข้างตามระบบปิด ที่มีการแข่งขันกันสูงและมีระบบที่เลือกเฟ้นผู้เข้าเรียน (Exclusive) แต่ในระบบเปิดจะให้โอกาสกับทุกคนอย่างกว้างขวาง (Inclusive) ที่เรียกว่าการศึกษาเปิดเพื่อทุกคน (Open Education for All) โดยที่นักศึกษาจะใช้เวลาในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษาก็ได้เป็นการเปิดโอกาสให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ฮาร์ดี (Hardy, 1992) ให้ทัศนะว่าการจัดอุดมศึกษาของระบบเปิดนอกจากจะมีความยืดหยุ่นในรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งมีหลาย ๆ รูปแบบแล้ว แต่ละรูปแบบควรต้องมีคุณภาพเท่าเทียมกัน การเปิดสาขาวิชาและการดำเนินการต่าง ๆ ต้องดูตามความต้องการของตลาดวิชาด้วย และมหาวิทยาลัยเปิดก็ควรจะบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่สังคม (Daniel, 1991) ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น มลพิษจากสภาวะแวดล้อมโลกมีอุณหภูมิที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยเปิดจึงต้องให้ความรู้แก่ประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นด้วย โดยช่วยในเรื่องการตัดสินใจที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยปัญญา ดังนั้น แนวโน้มในการจัดอุดมศึกษาระบบเปิดคงต้องเปิดออกสู่ประชากรทุกระดับโดยการปลูกฝังระบบการคิดให้คิดเป็น ปฏิบัติเป็น และมีกิจกรรมทางวิชาการที่มีคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต

เพอร์รี่ (Perry, 1977) ได้สรุปลักษณะสำคัญของมหาวิทยาลัยเปิดไว้ 6 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยเปิดมุ่งเปิดโอกาสให้แก่มวลคนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสเข้าเรียนระดับอุดมศึกษา เพราะสอบคัดเลือกไม่ได้ ผู้อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล และผู้ที่ทำงานแล้ว บุคคลเหล่านี้ไม่อาจจะไปเรียนตามปกติได้เต็มเวลาในสถาบันการศึกษาระบบปิดได้
2. ผู้สอน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ และมีความสามารถจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ใช่เฉพาะบุคลากรของมหาวิทยาลัย
3. ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นใครก็ได้ที่อยู่ในประเทศอายุมากกว่า 21 ปี และทำงานเต็มเวลา ไม่กำหนดคุณสมบัติและความรู้พื้นฐานอื่นใด
4. วิธีสอน ใช้หลายอย่างรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนอย่างอื่นมาชดเชย

การสอนด้วยตัวบุคคลโดยตรง มหาวิทยาลัยใช้เทคนิคใหม่ ๆ ในการสอนรวมทั้งการถ่ายทอด วิทยาการทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

5. สถานที่เรียน จะไม่จำกัดอยู่เฉพาะแต่ห้องเรียนเท่านั้น จะใช้สถานที่อื่นเพื่อการ ศึกษาเล่าเรียนก็ได้

6. สาขาวิชาที่เปิดสอน มีหลายสาขาวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด และสนใจ

วิระยุทธ วิเชียรโชติ (2527) เสนอว่าอุดมศึกษาระบบเปิดต้องมีลักษณะสำคัญใน 9 ประการ และลักษณะของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่สอดคล้อง มีดังนี้

1. มีปรัชญาและนโยบายแบบเปิด (Open Philosophy and Policy) โดย ลักษณะของอุดมศึกษาระบบเปิดมีความเชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ควรมีระดับสูงจนถึงระดับ อุดมศึกษา เพื่อความสุข ความสมดุลระหว่างความเจริญด้านจิตใจ ด้านวัตถุ สันติภาพ และการมีชีวิตร อยุ่อย่างมีคุณค่าในสังคม ดังนั้น อุดมศึกษาจึงควรเปิดเพื่อทุกคน มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีปรัชญา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ส่วนนี้แล้ว

2. มีการรับเข้าแบบเปิด (Open Admission) คือเปิดรับทุกคนที่มีคุณสมบัติขั้นต่ำ ที่จะรับได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีการเปิดรับทุกคนที่มีคุณสมบัติครบ โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก

3. มีสถานที่เรียนแบบเปิด (Open Campus) คือจะเรียนที่ไหนก็ได้ แต่ในกรณีของ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มี 2 ระบบอยู่ด้วยกันคือมีทั้งสถานที่เรียนและไม่มีสถานที่เรียนซึ่งนักศึกษา สามารถเลือกเรียนได้ว่าจะเข้าชั้นเรียนหรือเรียนอยู่ที่บ้าน หรือจะเรียนทั้งสองวิธีก็ได้

4. มีการสอนแบบเปิด (Open Instruction) คือผู้สอนจะออกแบบสร้างเอกสาร และอุปกรณ์ที่ช่วยการศึกษา โดยให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มากที่สุด สำหรับมหาวิทยาลัย รามคำแหง จะมีสอนในชั้นเรียนใน 2 วิทยาเขต และมีการบรรยายสรุปที่ศูนย์บริการส่วนภูมิภาค และสื่อวิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ

5. มีการเรียนแบบเปิด (Open Learning) คือนักศึกษามีอิสระในการเรียนจะ เรียนแบบใดก็ได้ และอนุญาตให้นักศึกษาเรียนซ้ำ ๆ จนกว่าจะสอบได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกวิธีเรียนอย่างอิสระและให้เรียนซ้ำได้จนกว่าจะสอบผ่าน โดยไม่คิด คะแนนตกมาเป็นตัวเฉลี่ย

6. มีสื่อการสอนแบบเปิด (Open Media) คือสามารถเรียนจากสื่อการศึกษาได้ หลายรูปแบบ สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีสื่อที่จัดไว้เพื่อการเรียนการสอนได้แก่ เทป ตำรา

โทรทัศน์ เพื่อการศึกษาของประเทศ โทรทัศน์วงจรปิดในมหาวิทยาลัย วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และวิทยุท้องถิ่น ศูนย์การศึกษาในส่วนภูมิภาค และเทปวีดีโอ

7. มีโอกาสแบบเปิด (Open Opportunity) คือจัดโปรแกรมให้เรียนได้ตลอดชีพ (Lifelong Education Programs) โดยเรียนทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดบริการส่วนนี้ให้ด้วย

8. มีโปรแกรมแบบเปิด (Open Programs) คือมีการเลือกโปรแกรมการเรียนได้ตามความสนใจ สำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกคณะและวิชาเรียนได้ และเปิดโอกาสให้ย้ายคณะ สาขาวิชาได้ตามความสนใจ

9. มีการประเมินผลแบบเปิด (Open Evaluation) คือสามารถประเมินผลได้หลายรูปแบบเช่น ประเมินจากการทำงาน โดยตนเองเป็นผู้ประเมิน ประเมินจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ประเมินจากผลงานประดิษฐ์ ประเมินจากข้อสอบสำหรับมหาวิทยาลัยรามคำแหงใช้การประเมินจากข้อสอบ ซึ่งในอนาคตเมื่อมีการเปิดโปรแกรมตลอดชีพที่หลากหลายแล้วคงต้องมีวิธีการประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบ

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาว่า มหาวิทยาลัยใดจะเป็นมหาวิทยาลัยเปิดหรือปิดนั้น ลีวีส (Lewis, 1986) ได้เปรียบเทียบข้อแตกต่างให้เห็นดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะของมหาวิทยาลัยปิดและเปิด

คำถามที่ควรพิจารณา	ลักษณะ	
	ระบบปิด	ระบบเปิด
1. ใครเป็นผู้เรียน	1. ผู้ที่ผ่านการคัดเลือก โดยผ่านการสอบและมีคุณสมบัติเบื้องต้น	1. ทุกคนที่ต้องการศึกษา
2. ทำไม จึงเลือกเรียนไม่ได้ หรือได้	2. ไม่สามารถเรียนได้ตามที่ใจชอบ เพราะสอบได้อะไรก็ต้องเรียนอย่างนั้น	2. มีการปรึกษาหารือก่อนและผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามใจชอบและได้ตามที่เลือก
3. กระบวนวิชาคืออะไร	3.1 การจัด Course เรียนทำให้เรียบร้อยแล้ว มีความจำกัดด้วยวิธีการเรียน และรายการกระบวนวิชา 3.2 ไม่ถือประสบการณ์ในอดีต	3.1 มีการปรึกษาหารือรายละเอียดกระบวนวิชาที่สนใจ และร่วมกันสร้างแผนการสอน ได้มีวิธีการเรียนหลายรูปแบบ 3.2 ถือประสบการณ์ในอดีต ถือทัศนคติความรู้ลึก
4. ลักษณะการเรียนเป็นอย่างไร	4. มีวิธีการเรียนอย่างเดียวกิจกรรมไม่หลากหลายเน้นชั้นเรียนเป็นหลัก	4. มีวิธีการเรียนหลายรูปแบบใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คำถามที่ควรพิจารณา	ลักษณะ	
	ระบบปิด	ระบบเปิด
5. สถานที่เรียน ที่ไหน	5. มีที่เรียนแห่งเดียว	5. เรียนได้หลายที่ เช่น ที่บ้าน ที่ทำงานระหว่างเดินทาง
6. เรียนเมื่อใด	6. มีกำหนดระยะเวลาแน่นอน	6. เรียนเมื่อใดก็ได้เปิดปีละหลายครั้งจบเมื่อไหร่ก็ได้
7. ผู้เรียนต้องทำอะไร	7. มีการสอบเป็นการวัดผลที่แน่นอน มีการประเมินแบบ Formative และประเมินผลรวมแบบ Summative ไม่มี Feedback	7. มีการสอบ เป็นการวัดสุดท้ายอย่างเดียว
8. ผู้ช่วยในการเรียนคือใคร	8. มีอาจารย์ช่วยในชั้นเรียน	8. ไม่มีอาจารย์ช่วยกระตุ้นในชั้นเรียน แต่จะมีในรูปแบบพี่เลี้ยง และหากมีปัญหาสามารถ จดหมายโทรศัพท์ สอบถามปรึกษาได้ที่ มหาวิทยาลัย
9. จุดมุ่งหมายปลายทาง การเรียนเป็นอย่างไร	9. มีอย่างเดียว ได้ปริญญาไปประกอบอาชีพ	9. มีหลายอย่าง ได้ปริญญาได้ไ้ผ่านการอบรม ได้ใบประกาศนียบัตร ฯลฯ

เมื่อนิยามเกณฑ์ดังกล่าวจะเห็นว่า มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแบบหนึ่งเช่นกัน โดยเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา คือมีทั้งชั้นเรียนและไม่มีชั้นเรียน ผู้เข้าเรียนไม่ต้องสอบคัดเลือก มีความยืดหยุ่นที่หลากหลายสามารถเลือกเรียนคณะสาขาวิชาได้ก็ได้ และรับสมัครปีละ 2 ครั้ง นักศึกษาสามารถเลือกวิธีเรียนได้หลากหลาย เช่น เรียนที่มหาวิทยาลัย เรียนทางวิทยุ โทรทัศน์ เทป ดารา ฯลฯ มีการโอนหน่วยกิตได้สำหรับผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าวุฒิขั้นต่ำที่กำหนดไว้ และการให้โอนหน่วยกิตได้นี้ถือว่ามีประสบการณ์ในอดีต และคุณวุฒิก่อนมาเข้าศึกษา ยังได้รับการพิจารณาด้วย การติดต่อขอรับบริการจะทำให้หลายวิธี เช่น โดยทางจดหมาย โทรทัศน์ หรือติดต่อด้วยตนเองที่มหาวิทยาลัย

โดยสรุป การจัดอุดมศึกษาระบบเปิด หมายถึง การขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในระบบปิดได้มีโอกาสได้ศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก เป็นการช่วยให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมทางการศึกษาขึ้น การจัดการศึกษาเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีวิธีการเรียนการสอนหลายรูปแบบอย่างกว้างขวาง ใช้สื่อด้านเทคโนโลยี เข้าช่วย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออื่น ๆ การจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นสูง มีทั้งเรียนในชั้นเรียนและไม่มีการเรียน จะเรียนที่ใดก็ได้ หรือเรียนจากสื่อต่าง ๆ ก็ได้ มีการรับสมัครเข้าเรียนได้ทุกภาคเรียน มีการพิจารณาประสบการณ์ คุณวุฒิก่อนเข้าศึกษาและมีการยกเว้นกระบวนวิชาเรียน โดยนำวุฒิเดิมมาเทียบเคียงได้ การวัดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาใช้วิธีวัดผลสุดท้ายอย่างเดียว มีการรับตอบปัญหาทางจดหมายทาง โทรทัศน์ มีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พบปะปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษามีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเชิงวิชาการ เชิงกิจกรรมกลุ่ม โดยจัดในรูปอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ที่ปรึกษากลุ่มพี่เลี้ยง

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นส่วนราชการ มีฐานะเป็นกรม สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536)

1. การบริหารมหาวิทยาลัย

การบริหารมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ขึ้นอยู่กับองค์กรที่สำคัญหลายองค์กร อาทิ สภามหาวิทยาลัย ที่ประชุมผู้บริหารสภามหาวิทยาลัยหรือกรรมการที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัย (ทปม.) และอนุกรรมการสามัญประจำมหาวิทยาลัย (อ.ก.ม.)

1.1 สภามหาวิทยาลัย เป็นองค์กรบริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยประกอบด้วย นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและเลขาธิการสภาการศึกษา แห่งชาติ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการ สภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งกับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คนและไม่เกินเก้าคน ให้รองอธิการบดีเป็นเลขานุการ สภามหาวิทยาลัย ในกรณีมีรองอธิการบดีหลายคน ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งรองอธิการบดีคนหนึ่ง เป็นเลขานุการสภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย และ โดยเฉพาะมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- (1) จัดวางระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย
- (2) พิจารณาหลักสูตรวิชาเพื่อเสนอขอรับความเห็นชอบของสภาการศึกษาแห่งชาติ
- (3) จัดหาวิธีการอันจะยังการศึกษาอบรมและการวิจัยของมหาวิทยาลัยให้เจริญยิ่งขึ้น
- (4) อนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง อนุปริญญา และประกาศนียบัตร
- (5) เสนอการจัดตั้ง ยุบรวมและเลิกคณะ บัณฑิตวิทยาลัยสถาบัน สำนักและภาควิชา
- (6) พิจารณาการรับบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยหรือสถาบันวิชาการชั้นสูง เข้าสมทบใน มหาวิทยาลัย
- (7) พิจารณาแต่งตั้ง และถอดถอนอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

- (8) จัดวางระเบียบเกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย
 - (9) แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย และกำหนดหน้าที่ของกรรมการนี้
- 1.2 กรรมการที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัย (ทปม.) ประกอบด้วย

อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย กรรมการที่ปรึกษา สภามหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่สภามหาวิทยาลัย

1.3 อนุกรรมการสามัญประจำมหาวิทยาลัย (อ.ก.ม.) การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นอยู่กับองค์กร ซึ่งเรียกว่าอนุกรรมการสามัญประจำมหาวิทยาลัย (อ.ก.ม.) มีหน้าที่บริหารงานบุคคลโดยปฏิบัติตามกฎหมาย ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 และมีหน้าที่ช่วยกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ปฏิบัติตามที่ ก.ม. มอบหมาย และให้ความเห็นแก่อธิการบดีตามที่อธิการบดีปรึกษา

2. โครงสร้างการบริหาร

หน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัยรามคำแหงประกอบด้วย (กองแผนงาน, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537)

- 1. คณะจำนวน 8 คณะคือ
 - 1.1 คณะนิติศาสตร์
 - 1.2 คณะบริหารธุรกิจ
 - 1.3 คณะมนุษยศาสตร์
 - 1.4 คณะศึกษาศาสตร์
 - 1.5 คณะวิทยาศาสตร์
 - 1.6 คณะรัฐศาสตร์
 - 1.7 คณะเศรษฐศาสตร์
 - 1.8 คณะบัณฑิตศึกษา
- 2. สำนักจำนวน 5 สำนัก 1 สถาบัน คือ
 - 2.1 สำนักงานอธิการบดี
 - 2.2 สำนักบริการทางวิชาการและทดสอบประเมินผล
 - 2.3 สำนักหอสมุดกลาง
 - 2.4 สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.5 สำนักพิมพ์

2.6 สถาบันคอมพิวเตอร์

หน่วยงานใหม่ที่ได้รับการบรรจุในแผน 7 (พ.ศ. 2535-2539) มีดังนี้

1. สถาบันการแปล
2. สถาบันวิจัยและพัฒนา
3. สถาบันการศึกษาต่อเนื่อง
4. คณะเทคโนโลยี
3. โครงสร้างหลักสูตร

มหาวิทยาลัยกำหนดหน่วยกิตในระดับปริญญาตรีอย่างต่ำไว้ประมาณ 144 หน่วยกิต โดยมุ่งสร้างความรู้พื้นฐานทั่วไปที่จำเป็นแก่บัณฑิต มุ่งส่งเสริมความรู้ในสาขาวิชาการหรือวิชาชีพที่นักศึกษาเลือกเป็นวิชาเอก วิชาโท ในระดับปริญญาโทไม่ต่ำกว่า 45 หน่วยกิต ปัจจุบันมีหลักสูตรที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี 7 คณะ คือ นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ มนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ จำนวน 44 สาขา ปริญญาโท 18 สาขา

4. ระบบการศึกษา

การดำเนินการศึกษาเป็นแบบทวิภาค (Semester System) โดยแบ่งเป็น 2 ภาคการศึกษา คือ ภาคปกติ 1 และ 2 และภาคฤดูร้อน ภาค 1 และ 2 ใช้เวลาภาคละ 18 สัปดาห์ (เรียนในชั้นเรียน 16 สัปดาห์ สอบไล่ 2 สัปดาห์) ภาคฤดูร้อน 8 สัปดาห์ (เรียนในชั้นเรียน 7 สัปดาห์ สอบไล่ 1 สัปดาห์) มีการอำนวยความสะดวกด้วยระบบ สหวิทยาการ (Interdisciplinary System) คณะใดหรือภาควิชาใด มีหน้าที่เกี่ยวกับสาขาวิชาใด ก็จะทำอำนวยความสะดวกและวิจัยในสาขาวิชานั้น ๆ แก่นักศึกษาทุกคน ทั้งทั้งมหาวิทยาลัย ทั้งนี้คณะและภาควิชา จะไม่เปิดสอนกระบวนวิชาซ้ำกัน

5. การวัดและประเมินผลการศึกษา

5.1 มหาวิทยาลัยจะจัดให้มีการวัดผลสำหรับกระบวนวิชาที่นักศึกษาลงทะเบียนไว้ ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง การวัดผลอาจทำในระหว่างภาคการศึกษาก็ได้ เมื่อสิ้นภาคการศึกษาหนึ่ง ๆ จะมีการสอบไล่ในแต่ละกระบวนวิชา แต่บางกระบวนวิชาอาจไม่มีสอบไล่ตอนปลายภาคการศึกษาก็ได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยจะแจ้งให้ทราบไว้ในประกาศกระบวนวิชาที่เปิดสอนเมื่อได้ประเมินผลกระบวนวิชาใดเป็นครั้งสุดท้ายแล้ว ถือว่าการเรียนกระบวนวิชานั้นสิ้นสุดลง

5.2 การพิจารณากำหนดการประเมินผลของแต่ละกระบวนวิชามหาวิทยาลัยใช้ระบบการให้อักษรระดับคะแนน (Letter Grade)

5.3 อักษรระดับคะแนน ได้แก่ G, P และ F ซึ่งกำหนดขึ้นให้เป็นลำดับแสดงคุณภาพการเรียนของนักศึกษาในแต่ละกระบวนวิชา เรียงลำดับตั้งแต่คุณภาพสูงสุด (G) ถึงคุณภาพต่ำสุด (F) ดังนี้

อักษรระดับคะแนน G (Good) = ดี, มีแต้มระดับคะแนน = 4

อักษรระดับคะแนน P (Pass) = ได้, มีแต้มระดับคะแนน = 2.25

อักษรระดับคะแนน F (Failure) = ตก, ไม่มีแต้มระดับคะแนน

5.4 กระบวนวิชาที่นักศึกษาได้อักษรระดับคะแนน G และ P เท่านั้น จึงจะนับหน่วยกิตของกระบวนวิชานั้นเป็นหน่วยกิตสะสม

5.5 ในกรณีที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนกระบวนวิชาใดมากกว่าหนึ่งครั้ง หรือลงทะเบียนเรียนกระบวนวิชาใดตามหลักสูตรใหม่ที่ใช้แทนกระบวนวิชาหนึ่งในหลักสูตรเก่าซึ่งเคยลงทะเบียนเรียนมาแล้ว ให้นำหน่วยกิตทุกครั้งที่สอบได้เป็นหน่วยกิตสะสมสำหรับใช้คำนวณแต้มระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม แต่ให้นำเป็นหน่วยกิตเพื่อให้ครบหลักสูตรได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

5.6 ในกรณีที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนกระบวนวิชาใดที่ระบุว่าเป็นกระบวนวิชาที่เทียบเท่ากัน แม้จะไม่มี การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ก็ตาม ให้นำกระบวนวิชาใดกระบวนวิชาหนึ่งเท่านั้นเป็นหน่วยกิตเพื่อให้ครบหลักสูตร

5.7 ในกรณีที่นักศึกษาขาดสอบและไม่ได้แจ้งเหตุผลล่วงหน้าไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก่อนการสอบไล่ในกระบวนวิชาใด นักศึกษาผู้นั้นจะได้อักษรระดับคะแนน F ในกระบวนวิชานั้น

5.8 แต้มระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม (Cumulative Grade Point Average = G. P. A) ให้อ่านดังนี้

$$(G \times 4) + (P \times 2.25)$$

$$\frac{\text{จำนวนหน่วยกิตสะสมที่นักศึกษาสอบได้ทั้งหมด}}{\text{เฉลี่ยสะสม}} = \text{แต้มระดับคะแนน}$$

G คือ จำนวนหน่วยกิตสะสมที่นักศึกษาสอบได้อักษรระดับคะแนน G

P คือ จำนวนหน่วยกิตสะสมที่นักศึกษาสอบได้อักษรระดับคะแนน P

6. การบริการด้านวิชาการ

มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นสถาบันการศึกษาแบบตลาดวิชา ซึ่งใช้ระบบการเรียนการสอน โดยจัดให้มีการบรรยายในชั้นเรียนและใช้ระบบสื่อการสอนทางไกล ดังนั้น นักศึกษาจึงสามารถเลือกวิธีเรียนได้ตามที่ต้องการ โดยมหาวิทยาลัยได้จัดบริการด้านวิชาการให้นักศึกษา ดังนี้

6.1 การบรรยายในชั้นเรียน

6.1.1 ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร (รวม 1) มหาวิทยาลัยจัดให้มีการบรรยายสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 สัปดาห์ละ 6 วัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ โดยจัดให้มีการบรรยายกระบวนวิชาละ 1 ครั้ง ๆ ละ 110 นาทีต่อสัปดาห์

6.1.2 ที่วิทยาเขตปทุมธานี - สุพรรณบุรี ถนนสายบางนาตราด แขวงดอกไม้ เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร (รวม 2) มหาวิทยาลัยจัดให้มีการบรรยายสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สัปดาห์ละ 5 วัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยจัดให้มีการบรรยายกระบวนวิชาละ 1 ครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง 30 นาที (พัก 10 นาที) ต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ นักศึกษาจะเข้ารับฟังคำบรรยายที่มหาวิทยาลัยจัดให้ทั้ง 2 แห่งหรือไม่ก็ได้

6.2 การบริการสื่อวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

มหาวิทยาลัยได้จัดศูนย์บริการสื่อวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา (ที่ชั้นเรียน NB 5) โดยบริการนำเทปวีดิทัศน์การบรรยายสรุปกระบวนวิชาชั้นปีที่ 1 มาบริการแก่นักศึกษาที่ต้องการฟังบรรยายสรุปเพิ่มเติมจากการฟังบรรยายในชั้นเรียนที่วิทยาเขต

6.3 การบรรยายทางสถานีวิทยุโทรทัศน์

มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการบรรยายทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ โดยได้แพร่ภาพออกอากาศผ่านสัญญาณดาวเทียมไปทั่วประเทศ สัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันอังคาร พฤหัสบดี เวลา 18.30 - 19.00 น. วันเสาร์ เวลา 10.00 - 12.00 น.

6.4 การบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง

มหาวิทยาลัยจัดให้มีการบรรยายสรุปทางสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกวัน ตลอดสัปดาห์ โดยจัดให้มีการบรรยายสรุป ดังนี้

6.4.1 ส่วนกลาง จัดให้มีการบรรยายสรุปที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รายการ 2 เพื่อการศึกษา ความถี่ 846 KHz (A.M.) ภาคเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา 06.00 น. ถึงเวลา 11.30 น. ภาคบ่ายและค่ำเริ่ม ตั้งแต่เวลา 14.00 น. ถึงเวลา 23.00 น.

6.4.2 ส่วนภูมิภาค จัดให้มีการบรรยายสรุปที่สถานีวิทยุกระจายเสียง วมถ. และ สวท. ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ 39 สถานี

6.5 การบริการที่ศูนย์บริการวิชาการส่วนภูมิภาค

เพื่อเป็นการเสริมสื่อการสอน ในแบบต่าง ๆ และให้ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาตามโอกาส มหาวิทยาลัยจึงได้จัดส่งตำราและเทปคำบรรยายกระบวนวิชาต่าง ๆ ทุกชั้นปีจากห้องเรียนที่มหาวิทยาลัยเป็นรายชั่วโมง ไปให้บริการนักศึกษาที่อาศัยอยู่ตามส่วนภูมิภาค ณ ศูนย์บริการวิชาการส่วนภูมิภาค

ศูนย์ปฏิบัติการตั้งอยู่ที่ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด ประจำปีการศึกษา 2536 มีดังนี้

6.5.1 ภาคเหนือ (1) จังหวัดเชียงใหม่ (2) จังหวัดเชียงราย (3) จังหวัดแพร่ (4) จังหวัดพิษณุโลก (5) จังหวัดนครสวรรค์

6.5.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (1) จังหวัดนครราชสีมา (2) จังหวัดขอนแก่น (3) จังหวัดอุดรธานี (4) จังหวัดอุบลราชธานี (5) จังหวัดสุรินทร์ (6) จังหวัดนครพนม (7) จังหวัดร้อยเอ็ด

6.5.3 ภาคใต้ (1) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) จังหวัดสุราษฎร์ธานี (3) จังหวัดตรัง (4) จังหวัดนครศรีธรรมราช (5) จังหวัดสงขลา

6.5.4 ภาคตะวันออก (1) จังหวัดระยอง

6.5.5 ภาคกลาง (1) จังหวัดสุพรรณบุรี (2) จังหวัดราชบุรี

ศูนย์บริการทางวิชาการส่วนภูมิภาคทั่วประเทศดังกล่าว จะเป็นสื่อกลางระหว่างมหาวิทยาลัยกับนักศึกษา ด้านการให้บริการและข่าวสารการรับสมัครนักศึกษาใหม่ การให้บริการตำรา การบรรยายสรุป และการให้บริการด้านอื่น ๆ เช่น ส่ง ม.ร. 30 ให้นักศึกษาถึงบ้าน ตรวจสอบผลการเรียน ขอใบรับรองการเป็นนักศึกษา ติดต่อขอขึ้นเรื่องขอทุนการศึกษา รับแจ้งย้ายที่อยู่รับผิดชอบผลการตรวจสอบวุฒิบัตร (หนังสือสำคัญแสดงคุณวุฒิ) ฯ

6.6 การรับสมัครเข้าศึกษาเป็นรายวิชาโดยไม่รับปริญญา

นอกจากการเปิดรับสมัครนักศึกษาเพื่อเข้าศึกษาชั้นปริญญาตรีและปริญญาโท แล้ว มหาวิทยาลัยยังได้จัดบริการทางการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน ส่งบุคลากรเข้าศึกษาเป็นรายกระบวนวิชาโดยไม่รับปริญญา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้าศึกษามีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นอันจะส่งผลให้ได้รับความสำเร็จในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาบุคลากรให้เข้าศึกษาในวิชาที่ตรงกับความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ ได้อีกด้วย

6.7 บริการด้านตำรา และอุปกรณ์การศึกษา

6.7.1 การจัดพิมพ์ตำรา เนื่องจากลักษณะการเรียนการสอน ของมหาวิทยาลัย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิตำราประกอบการเรียนการสอนในแต่ละกระบวนวิชา และด้านความปรารถนาที่จะให้ตำราที่จำหน่ายให้นักศึกษามีราคาไม่สูงนัก มหาวิทยาลัยจึงต้องจัดพิมพ์ตำราต่าง ๆ เอง

6.7.2 การจำหน่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษา เพื่อให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสามารถจัดซื้อตำราและอุปกรณ์การศึกษาได้โดยสะดวกและทั่วถึงมหาวิทยาลัยจึงจัดให้มีฝ่ายตำราและอุปกรณ์การศึกษาไว้ให้บริการแก่นักศึกษาและเพื่อเป็นการให้ความสะดวกแก่นักศึกษาในการจัดซื้อตำรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดและมีได้มาเรียนโดยสม่ำเสมอมหาวิทยาลัยได้เปิดบริการสั่งซื้อตำราทางไปรษณีย์อีกทางหนึ่งด้วย

6.8 บริการห้องสมุด

มีบริการให้ยืม ค้น หนังสือทั่วไป หนังสือจอง ตำราเรียน หนังสืออ่านประกอบกระบวนวิชาต่าง ๆ บริการวารสารและเอกสารฉบับย้อนหลัง เอกสารวิชาการปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ บริการช่วยค้นคว้าและวิจัย บริการค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูล Co-ROM บริการสิ่งพิมพ์รัฐบาล บริการหนังสือพิเศษ บริการวัสดุไมติพิมพ์

7. ด้านสวัสดิการนักศึกษา

7.1 มีการบริการแนะแนวจัดหางานและทุนการศึกษา จัดให้ปีละ 1,000 ทุน โดยแบ่งออกเป็นทุนดังนี้

ทุนภายใน ได้จากเงินที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้จากรายได้ของมหาวิทยาลัย ทุนละ 2,500 บาท จำนวน 960 ทุน ประกอบด้วยทุนเรียนดี ทุนชดเชน ทุนกิจกรรม

ทุนภายนอก ได้จากหน่วยงานภายนอก ทุนละ 2,500 - 6,500 บาท โดยนักศึกษาต้องมีผลการเรียนสะสมไม่ต่ำกว่า 36 หน่วยกิต ได้ P ไม่น้อยกว่า 18 หน่วย

G ไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต F ไม่เกิน 6 หน่วยกิต และมีความประพฤติเรียบร้อย ไม่ได้ทูลอื่นใด และไม่จบปริญญาตรีจากที่อื่นมาก่อน

7.2 บริการตรวจสอบสุขภาพ

7.3 บริการด้านการทหารรักษาดินแดน

7.4 งานบริการและสวัสดิการนักศึกษา เช่น ทำบัตรลดราคา ค่าโดยสารรถไฟ

จัดหาห้องพัก บริการรถยนต์เพื่อกิจกรรมนักศึกษา

7.5 บริการด้านกีฬา นันทนาการ และส่งเสริมสุขภาพ

7.6 บริการด้านกิจกรรมนักศึกษา ด้านกีฬา วิชาการ ศิลปวัฒนธรรมจัดตั้งชมรม

ต่าง ๆ

7.7 บริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ และแนะแนวการศึกษาต่อ

3. แนวโน้มของสังคมไทยในอนาคตกับการศึกษา

3.1 ภาพฉายความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของประเทศไทยในระยะ 15 ปี

(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533)

ผลการวิจัยเชิงนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย สรุปแนวโน้มด้านประชากรและการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจเทคโนโลยี กำลังคนและตลาดแรงงาน สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ของประเทศไทยและประชาคมโลกฉายภาพดังนี้

3.1.1 ในระยะ 10-15 ปีข้างหน้า โครงสร้างประชากรจะเปลี่ยนแปลงไป จำนวนประชากรในวัยเรียน (4-24 ปี) จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่ลดลง เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลง ในขณะที่กลุ่มอายุมัธยมศึกษาตอนปลาย (16-18 ปี) และอุดมศึกษา (19-24 ปี) ยังคงมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น

ในขณะเดียวกัน จำนวนประชากรในวัยแรงงาน (25-59 ปี) และวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มมากขึ้นทั้งในแง่ปริมาณและสัดส่วนต่อประชากรรวม โดยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 38.7 ล้านคน และ 5.5 ล้านคนตามลำดับจากจำนวนประชากร 68.2 ล้านคนในปี พ.ศ. 2548

3.1.2 ประเทศไทยจะมีบทบาทและความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ มากขึ้นทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจการค้าและการเมือง อาทิ การแสวงหาตลาดการค้าในอินโดจีน และการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศกลุ่มสังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งการเข้าไปมีความสัมพันธ์ต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นดังกล่าว จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อสภาพความเป็นมาและที่เป็นอยู่ของประเทศคู่สัมพันธ์ต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็ต้องตระหนักและเข้าใจในพื้นฐานความเป็นมาและสภาพความต้องการของประเทศไทยเอง เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศ และป้องกันการครอบงำจากภายนอก

3.1.3 สภาพการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศคงจะดำเนินต่อไปในอัตราสูง โดยคาดว่าประเทศไทยจะสามารถรักษาระดับการขยายตัวในอัตราร้อยละ 8 ไปได้อีกอย่างน้อย 5 ปี และประมาณร้อยละ 6 ในช่วง 5 ปีถัดไป โดยมีการขยายตัวสูงของอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มรวมถึงอุตสาหกรรมบริการและการส่งออก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตามในการขยายตัวทางเศรษฐกิจดังกล่าวจำนวนที่จะต้องคำนึงถึง

พลวัตของความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการจับตามดูประเทศคู่ค้าคู่แข่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาและวางกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อที่จะรักษาสถานะทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไว้ให้มีความมั่นคง เช่น การทรมานกรรมชาติน้อยแต่ใช้ฐานความรู้สูงและอุตสาหกรรมบริการ

นอกจากนี้ จุดสำคัญที่ต้องเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือ การสร้างระบบการผลิตที่สามารถพึ่งตนเองมากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะในเชิงวัตถุดิบ เทคโนโลยี และการจัดการที่มีประสิทธิภาพที่ใช้เพื่อที่จะแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและการตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงต่างประเทศ

3.1.4 ในขณะเดียวกัน ภาคเกษตรกรรมจะยังเป็นภาคที่มีความสำคัญยิ่งทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากอุตสาหกรรมส่งออกยังคงใช้วัตถุดิบจากภาคเกษตรเป็นหลักและประชากรส่วนใหญ่ก็ยังคงเลี้ยงชีพอยู่ในภาคเกษตรชนบท จุดที่ต้องได้รับการเน้นมากที่สุดก็คือ การใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้สูงขึ้นเพิ่มให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยไม่ต้องเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรมอย่างที่เป็นอย่างนี้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการทำลายสภาวะแวดล้อมโดยเฉพาะป่าไม้ตามมา

นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่เป็นพื้นฐานสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบเกษตรอุตสาหกรรม ที่จะต้องเน้นประสิทธิภาพการผลิตเป็นเรื่องสำคัญอย่างไรก็ตาม ในระบบการผลิตแบบเกษตรอุตสาหกรรมที่มีผู้ลงทุนรายใหญ่มากขึ้นเรื่อย ๆ นั้น จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องหาหนทางส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายย่อยได้แก่ เกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ ชาวนา สามารถเติบโตและมีความแข็งแกร่งในระบบเศรษฐกิจนี้ได้ด้วย

3.1.5 ในด้านทิศทางการพัฒนาและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศนั้น ระดับความเป็นเมืองจะเพิ่มสูงขึ้น โดยกว่าร้อยละ 80 ของประชากรที่จะเพิ่มขึ้นในช่วง 15 ปีข้างหน้า จะอาศัยอยู่ในเขตเมือง อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 จะยังอยู่ในชนบท

ปัญหาการกระจุกตัวของประชากรและความเจริญยังคงอยู่ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

3.1.6 ในด้านกำลังคนและตลาดแรงงาน พบว่าการว่าจ้างแรงงาน ในภาคอุตสาหกรรมจะเพิ่มสูงขึ้นแนวโน้มตลาดต้องการแรงงานมีฝีมือมากขึ้น ต้องการแรงงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น บันเทิงที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานต้องเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ มากขึ้น เช่น ทักษะด้านภาษา คอมพิวเตอร์ และการจัดการ

3.1.7 สังคมในอนาคต สถาบันครอบครัวจะเป็นครอบครัวเล็ก และครอบครัว
เดี่ยวมากขึ้น ครอบครัวจะขาดความอบอุ่นมากยิ่งขึ้น จะมีแนวโน้มการเกิดปัญหาเด็กและเยาวชน
การหย่าร้าง สังคมเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ย่อหย่อนทางศีลธรรม จริยธรรม

3.1.8 ในด้านการเมือง รัฐสภา พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ
เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

3.1.9 แนวโน้มการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะส่งผลชัดเจนต่อการ
เป็นสังคมข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ

3.1.10 ระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง จากการ
บุกรุกทำลายป่า สูญเสียแหล่งพันธุกรรมของพืชและสัตว์ เกิดปัญหามลพิษและการสะสมของสารพิษ

ดังนั้นภารกิจของอุดมศึกษาจึงต้องเปลี่ยนคือ

ด้านการสอน ต้องปรับเปลี่ยนวิธีวัดและหลากหลาย มีการพัฒนารูปแบบของเครือข่าย
การเรียนรู้ โดยร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในสังคม มีรูปแบบหลักสูตรใหม่ ๆ เน้นการศึกษาพื้นฐาน
ทางวิทยาศาสตร์ เน้นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ คือ ทักษะการแสวงหา
ความรู้ ภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดการ

ด้านการวิจัย มุ่งเน้นความเป็นเลิศ เน้นวิจัยพื้นฐาน วิจัยเชิงนโยบายและวิจัยเพื่อ
พัฒนาเทคโนโลยี มีการบูรณาการการสอน การทำวิจัยทั้งการบริการทางวิชาการ

ด้านการบริการสังคม ต้องพัฒนาสภาพสังคมสารสนเทศ ให้บริการวิชาการรูปแบบใหม่
เช่น องค์กรการศึกษาต่อเนื่อง การบริการสารสนเทศ อุทยานวิทยาศาสตร์ ควรมีเครือข่าย
ร่วมมือกับองค์กรภายนอกให้บริการวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรผสมผสานงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเข้าเป็น
ส่วนหนึ่งของการสอน การจัดกิจกรรมนักศึกษา

ลิปพนนท์ เกตุทัต (2532) เสนอว่า อุดมศึกษาไทยในอนาคตต้องคำนึงถึงความ
แตกต่าง ความหลากหลายของท้องถิ่น ชุมชน ในอีกสอง สาม ทศวรรษหน้า ต้องจัดอุดมศึกษาให้
หลากหลาย สนองทั้งกลุ่มมีโอกาสดีในเมืองและกลุ่มน้อยด้วยโอกาสในชนบท โดยมีความเชื่อมโยง
ประสานกัน และควรปรับเปลี่ยนมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ คือ

1. หลักสูตรต้องกว้างขวางหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้ประสงค์ศึกษาเข้ามาศึกษาได้ คือ Retain ได้ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยี
2. ต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายชีวิตและสังคม คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคต
3. มีความพอดีระหว่างความรู้ที่เป็นสากลกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

จากแนวคิดดังกล่าว มหาวิทยาลัยไทยในอนาคต ต้องชั้นนำสังคมได้มีการปรับการพัฒนาอย่างมีคุณธรรม คือ พัฒนาคณะ พัฒนาสังคม และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มิใช่การเพิ่มตัวเลข ตัวชี้้นำเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น ต้องวิจัยทั้งพื้นฐานและประยุกต์ มุ่งสร้างบัณฑิตให้ใฝ่รู้ ใฝ่รอบ ไม่เห็นแก่ตัว รักในงาน ต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดี สามารถเป็นผู้นำได้ดี รู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทย มีทัศนะกว้างมองเห็นภาพรวมของโลก (Global Perspective) ชื่อสัตย์ สุจริต มีความรู้วิชาการและวิชาชีพ ปรับตัวเข้ากับสังคมนานาชาติ ทำงานด้วยใจรัก และทำด้วยสมอง ชยัน ทำงานเป็นกลุ่มได้ดี

สมศักดิ์ ชูโต และจรัส สุวรรณเวลา (2530) ได้สรุปอุดมศึกษาในอนาคตจะต้องเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก อุดมศึกษาต้องหันมาเล่นบทบาทที่จะทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง อัตราการเปลี่ยนแปลง ผลการเปลี่ยนแปลง และหาทางเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีหลักเกณฑ์ ต้องมีการชั้นนำสังคมได้
2. ในอนาคตเป็นยุคของข้อมูลสารสนเทศมาก (Age of Over Information) ดังนั้นอุดมศึกษาต้องเริ่มเป็นต้นเรื่อง ในการกำหนดวิธีปฏิบัติ
3. ต้องผลิตบัณฑิตให้สนองความต้องการด้านกำลังคน
4. ศาสตร์ในอนาคตจำเกิดเพิ่มขึ้นมากและอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีเจริญมากขึ้น การจัดการศึกษาจะมุ่งศาสตร์ทางเทคโนโลยีอย่างเดียวไม่ได้ ต้องหันมาหาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคมด้วย

3.2 เปรียบเทียบอนาคตภาพโลก สังคมไทย และอุดมศึกษาไทยในอนาคต

ข้อเปรียบเทียบนี้ได้จากการสรุปบทความเรื่อง ภาพอนาคตของโลกในศตวรรษที่ 21 ของ รศ.ดร.พรชูลี อาชวอรุณ (2537) ที่เขียนขึ้นเพื่อประกอบการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิในการทำวิจัยเรื่อง "รูปแบบการศึกษาไทยที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21" และบทสรุปของทบทวนมหาวิทยาลัยใน 3 เรื่อง คือ

1. ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของประเทศไทยในระยะ 15 ปี (พ.ศ.2533-2547)
2. อุดมศึกษาไทย: สู่อนาคตที่ท้าทาย
3. สารสำคัญจากผลการวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547) จำนวน 3 เรื่อง คือ
 - 3.1 การเตรียมอุดมศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาของ อภิชีชัย พันธเสนและคณะ (2532)
 - 3.2 สภาพปัจจุบันของการอุดมศึกษาในประเทศไทย ของ สิริลักษณ์ คอมันตร์ และสกันธ์ วัชรวัฒนา (2533)
 - 3.3 พัฒนาการอุดมศึกษาในประเทศไทย: การศึกษาเชิงนโยบาย และผลพวงที่มีต่อการพัฒนาในปัจจุบันและในอนาคต ของวารุณี โอสถารมย์ (2533)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบขนาดตลก สังคมไทย อุดมศึกษาไทย

ขนาดตลกโลก	ขนาดตลกของสังคมไทย	ขนาดตลกอุดมศึกษาไทย
1. <u>แนวโน้มการพัฒนาของ โลก</u>	1. <u>แนวโน้มการพัฒนาสังคมไทย</u>	1. <u>การเตรียมอุดมศึกษาเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต</u>
1.1 พัฒนาการอย่างรวดเร็วในระบบสื่อสารและคมนาคม	1.1 มีการขยายตัวภาคบริการอย่างรวดเร็ว	1.1 สถาบันอุดมศึกษาจะต้งเน้นการวิจัยและเพิ่มขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
1.2 มีการหดอย่างรวดเร็วของทรัพยากรธรรมชาติ	1.2 จะพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมแปรรูปจากสินค้าเกษตรมากยิ่งขึ้น	1.2 ต้งผลิต "บัณฑิต" ที่มีความสามารถสูงที่จะใช้และควบคุมเทคโนโลยีให้ทัน
1.3 มีการปฏิรูปเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศคอมมิวนิสต์	1.3 จะเร่งพัฒนาพื้นที่ยากจนในชนบทในแนวของพุทธเกษตรกรรม	1.3 ต้งเพิ่มลักษณะทางเลือกการจัดการศึกษาโดยเน้นลักษณะการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างภูมิภาคท้องถิ่นกับระบบอุดมศึกษาไทยให้มากขึ้น จะดีกว่าการจัดการศึกษาทางเดียวที่นำความรู้จากต่างประเทศสู่ระบบอุดมศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตรับใช้สังคม
1.4 การพัฒนาอย่างรวดเร็วของไมโครโปรเซสเซอร์ และการเพิ่มความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญา	1.5 สภาพทางเศรษฐกิจจะเป็นระบบทุนนิยมที่มีประชาธิปไตยกระจายอำนาจ	1.4 จะเน้นการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) โดยมีชาวบ้านร่วมด้วย เป็นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทโดยจัดอุดมศึกษาสองทาง คือ อุดมศึกษาเมืองใหญ่สู่อุดมศึกษาในท้องถิ่น โดยประสานกับเครือข่ายงานพัฒนาในชนบท เช่น สถานศึกษา ปัญญาชนในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนพระสงฆ์ องค์กรของประชาชน และ
1.5 ประชาคมโลกต้งหันหน้าเข้าหากันมากขึ้นและหาทางยุติข้อขัดแย้งโดยวิธีการสันติแทนวิธีสงคราม	1.6 การเมืองและสังคมจะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น	
	1.7 อุตสาหกรรมจะเน้นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก อุตสาหกรรมวิศวกรรม อุตสาหกรรม	

อนาคตภาพโลก	อนาคตภาพของสังคมไทย	อนาคตภาพอุดมศึกษาไทย
<p>1.6 มีการเพิ่มการติดต่อค้าขายระหว่างกันมากขึ้น</p> <p>1.7 มีการวิจัยพัฒนาเพื่อแข่งขันทางเศรษฐกิจมากขึ้น</p> <p>1.8 มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิต</p> <p>1.9 มีการพัฒนาตัวอย่างของประเทศในภาคพื้นแปซิฟิก เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน</p>	<p>ปิโตรเคมี และอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์</p> <p>1.8 เทคโนโลยีที่เน้น จะเป็นด้านการเกษตร การสื่อสาร การผลิต นิเวศวิทยา พลังงานทดแทน เชื้อเพลิง คอมพิวเตอร์การศึกษา การแพทย์ และระบบธุรกิจ</p>	<p>งานพัฒนาชนบทของรัฐและเอกชน เพื่อร่วมมือกันวิจัยและพัฒนา เพื่อยกระดับภูมิปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหาของชาวบ้านเอง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดความมั่นคงในการเมือง การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยตามมา</p> <p>1.5 สถาบันอุดมศึกษาต้องพยายามใช้สื่อมวลชน ในลักษณะสัญญาณภาพให้เกิดเครือข่ายความรู้ในวงกว้างที่สุด เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน และขยายปริมาณองค์ความรู้เพิ่มขึ้น</p> <p>1.6 ต้องมุ่งผลิตองค์ความรู้มากกว่ามุ่งผลิตจำนวนบัณฑิต</p> <p>1.7 ต้องจัดการศึกษาแบบสหสาขา (Multidisciplinary) โดยสร้างดุลยภาพระหว่างสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ กับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p>
<p>2. <u>ใน 10-15 ปีข้างหน้าจะเป็นยุคอนาคตอิเล็กทรอนิกส์ (Microelectronic Age)</u></p> <p>การประดิษฐ์ Transistor และ Microchips ก่อให้เกิดคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ในลักษณะที่เรียกว่า การปฏิวัติอนุภาค (Micro Revolution) ก่อให้เกิดปัญหา</p>	<p>2. <u>เป็นยุคที่มากด้วยข้อมูลข่าวสาร (Age of Over Informations)</u></p> <p>มีการใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ Fax ฯลฯ ทั้งในบ้านและที่ทำงาน โดยเฉพาะในสังคมเมือง และจะแพร่ไปในยังสังคมชนบทอย่างรวดเร็ว</p>	<p>2. <u>เป็นยุคการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอน การวิจัยมากขึ้น</u></p> <p>อุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์จะเข้ามาแทนที่อาจารย์ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระบบการสอนโดยใช้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI = Computer Aided Instruction) - การใช้ Videotex เพื่อการศึกษาอบรม

อนาคตภาพโลก	อนาคตภาพของสังคมไทย	อนาคตภาพอุดมศึกษาไทย
ทั้งในบ้าน ที่ทำงาน และสังคมโดยรวม		<ul style="list-style-type: none">- การตรวจหาข้อมูลเพื่อการศึกษา (Information Retrieval System)- ระบบห้องสมุดเชื่อมโยงทางอิเล็กทรอนิกส์- การผลิตอุปกรณ์สำหรับการอ่าน Microform ต่าง ๆ
3. <u>วิถีชีวิตจะเปลี่ยนไป</u>		
3.1 <u>การทำงาน คอมพิวเตอร์</u> หุ่นยนต์จะทำงานแทนคนมากขึ้น การทำงานจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สถานที่จะเล็กลง บุคลากรทุกระดับต้องตัดสินใจเองมากขึ้น การประเมินผลงานการให้รางวัล จะเป็นไปอย่างชัดเจนเปิดเผยตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ คุณวุฒิ ความสามารถและประสบการณ์จะอยู่เหนือพรรคพวก อาวุโสและอิทธิพลในรูปแบบอื่น ๆ คนจะเปลี่ยนงานหลายครั้งจะมีการฝึกคนในตลาดแรงงานเพื่อให้มีความรู้ทันในยุคอาณาจักรอิเล็กทรอนิกส์ ในทางตรงกันข้ามคนจะขาดการติดต่อสังคมกับคนอื่นขาดเพื่อนร่วมงาน	3.1 <u>การทำงาน ใช้คอมพิวเตอร์</u> มากขึ้น จำนวนคนจะน้อยลง ประสิทธิภาพการทำงานจะสูงขึ้น สถานที่ที่ใช้จะน้อยลง อาคารชุดและอาคารสูงจะมากขึ้น การประเมินผลงานจะเปิดเผย มีกฎเกณฑ์มากขึ้น คุณวุฒิความสามารถและประสบการณ์จะสำคัญมากกว่าพรรคพวกและอาวุโสคนจะเปลี่ยนงานหลายครั้งและมีการอบรมความรู้ใหม่ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	3.1 <u>การจัดการศึกษา</u> จะใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนแทนอาจารย์มากขึ้น ห้องเรียนขนาดใหญ่จะค่อย ๆ ลดลง อาจารย์ผู้สอนจะน้อยลงแต่บุคลากรสายเสริมจะเพิ่มขึ้น จะเน้นคุณภาพมากขึ้น เน้นที่ความรู้ความสามารถ คุณวุฒิประสบการณ์ ผลงานวิจัย ตำรา เอกสารวิชาการ การให้รางวัลจะเป็นไปตามคุณภาพของผลงาน การจัดการศึกษาโดยวิธีการลงทุนมหาศาล ลดความคิดสร้างสรรค์ในเอกสารทางวิชาการ การให้รางวัลจะเป็นไปตามคุณภาพของผลงาน การจัดการศึกษาโดยวิธีการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ก็มีข้อเสียบ้างคือ การลงทุนมหาศาล ลดความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ความคิดใหม่ ๆ ลดจินตนาการของผู้เรียน อาจารย์ขาดการพัฒนา การซอฟต์แวร์ของตนเอง การใช้ซอฟต์แวร์ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน กลายเป็นหลักสูตร "แช่แข็ง"

อนาคตภาพโลก	อนาคตภาพของสังคมไทย	อนาคตภาพอุดมศึกษาไทย
<p>3.2 <u>บ้าน</u> ในปี 2529 หลายบริษัทได้ทดลองให้พนักงานทำงานที่บ้าน โดยผ่านคอมพิวเตอร์มีเวลายืดหยุ่นเพื่อแก้ปัญหาการติด การขาดแคลนที่จอดรถ ประหยัดเวลา ลดค่าใช้จ่ายการเดินทาง แม่อาจทำงานบ้านและเลี้ยงลูกไปพร้อม ๆ กัน สภาพบ้านในอนาคตจะใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น เช่น การควบคุมอุณหภูมิด้วยตนเอง อาศัยพลังงานแสงอาทิตย์ ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์จะฝังใต้ดิน มีศูนย์หุ่นยนต์ทำอาหารในครัว มีสถานที่ออกกำลังกายที่ประกอบด้วยอุปกรณ์บันทึกได้ จะมีศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและการ</p>	<p>3.2 <u>บ้าน</u> ครอบครัวจะมีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สังคมนิยมวัตถุมากขึ้น เวลาการทำงานจะยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น กำหนดเวลาการทำงาน เป็น 2 ช่วง เพื่อแก้ไขปัญหาการติด โดยให้ทำที่บ้าน และมีการติดต่อประสานงานกันทางโทรศัพท์ บ้านในอนาคตของสังคมไทยจะมีการใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น โดยใช้คอมพิวเตอร์ควบคุมการใช้พลังงาน มีตู้เย็นแบบไม่ใช้ไฟฟ้าหรือน้ำมันจะมีเครื่องกลั่นหรือกรองระดับหมู่บ้าน มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์มีการสร้างงานรับสัญญาดาวเทียม</p>	<p>3.2 <u>บ้าน</u> จะเป็นสถานที่ศึกษาของนักศึกษา โดยไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเดินทางไปยังสถานศึกษา และไม่ต้องย้ายถิ่น นักศึกษา สามารถจะมีอุปกรณ์สื่อสารที่สามารถติดต่อกับมหาวิทยาลัยจากห้องเรียน เพื่อเรียนและค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ เทคโนโลยีที่มีอิทธิพลมากคือ คอมพิวเตอร์ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องจัดหาอุปกรณ์และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนา และบริการให้เพียงพอต้องจัดเตรียมโปรแกรมการเรียนการสอน โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย มีระบบการบริการข้อมูลข่าวสารโดยใช้คอมพิวเตอร์ มีระบบห้องสมุดเชื่อมโยงทางอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบบัตรประจำตัวนักศึกษาคอมพิวเตอร์และการจัดสำนักงานระบบอัตโนมัติ</p>

อนาคตภาพโลก	อนาคตภาพของสังคมไทย	อนาคตภาพอุดมศึกษาไทย
<p>ทำงานของสมาชิกในครอบครัว มี โทรศัพท์ระบบ Holographic สามมิติ ที่นำเอาผู้พูดมาไว้ในจอได้ด้วย มีการ ใช้เสียงสั่งงาน ควบคุมระบบคอมพิวเตอร์ ในบ้าน การสั่งงานหุ่นยนต์ การ ป้องกันผู้บุกรุก</p>	<p>4. <u>อิทธิพลของสื่อมวลชน</u></p>	<p>4. <u>การปรับตัว</u></p>
<p>จะมีการโฆษณาชวนเชื่อมากขึ้นตาม สื่อต่าง ๆ คนจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลสื่อ สารมวลชนมากขึ้น การเสนอข่าวควร คำนึงถึงเสรีภาพและความมั่นคง ของประเทศ สื่อมวลชนจะเปิดเผยข่าว และข้อมูลมากขึ้น บางครั้งขาด เท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็น การตั้งข้อสงสัย และหาหลักฐานมา สนับสนุนเท่านั้น</p>	<p>เป็นยุคที่สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลมาก ต่อการปฏิบัติงาน และการใช้ชีวิตประจำ วัน การโฆษณาผ่านสื่อทุกรูปแบบมีมากขึ้น มีการแข่งขันกันเสนอข่าวต่าง ๆ มากขึ้น มีการหาข้อมูลมากขึ้นในการเสนอข่าว มี การเปิดเผยและตรวจสอบข้อมูลที่แท้จริง ตลอดเวลา การเมืองกับสื่อมวลชนจะ ไม่สามารถแยกจากกันได้</p>	<p>ต้องปรับวิถีชีวิตให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปให้รับรู้ รู้จักเลือกวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องของข่าวสารได้ และต้องชี้แนะไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การชักชวนของการโฆษณาของ สื่อมวลชน สถาบันอุดมศึกษาต้องชี้แนะและเป็นผู้เฝ้าในการ เสนอข่าวเพื่อสร้างสำนึกความถูกต้อง ความมั่นคงของ ประเทศชาติ โดยอยู่ในกรอบสิทธิเสรีภาพของการเสนอข่าวที่ดี และมีจรรยาบรรณ</p>

3.3 พันธุ์ น้อยแสงศรี (2536) ได้เสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในอนาคต ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (2535-2539) ดังนี้

3.3.1 การปรับปรุงและพัฒนางานด้านภารกิจของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ควรผลิตบัณฑิตให้เป็นนักคิด มีคุณธรรม อุดมทุน กล้าหาญ สุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน มีน้ำใจบริการ รู้จักใช้วิจารณ์อย่าง สุจริต ด้านการวิจัยต้องเน้นวิจัยที่แก้ปัญหาสังคม และสภาพแวดล้อมเน้นการทำงาน เป็นทีม ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ควรเน้นการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐ เอกชน ในการจัดหลักสูตรต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้น ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรเปิดหลักสูตรเน้นศิลปและสุนทรียศาสตร์ จริยธรรม ดนตรี โบราณคดี ประวัติศาสตร์

3.3.2 การปรับปรุงและพัฒนาด้านการบริหาร การดำเนินการสร้างประชาธิปไตย ในการบริหาร ส่วนราชการที่เกิดใหม่ควรบริหารแบบไม่ใช้ส่วนราชการเมื่อมีความพร้อมด้านบุคลากร ควรมีแผนปรับปรุงคุณภาพให้การสนับสนุนการศึกษาต่อ อบรม ให้คำตอบแทนทางวิชาชีพ เน้น จรรยาบรรณ ทักษะการจัดการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการเงินงบประมาณ ควรจัดระดมทุนจากแหล่งต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน จัดตั้งกองทุนเงินยืมเพื่อการศึกษา จัดเก็บอัตรา ค่าเล่าเรียน โดยผู้รับผลประโยชน์ร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายที่มากขึ้น

3.3.3 ด้านการปรับปรุงพัฒนาวิชาการ ควรขยายโอกาสให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ร่วมมือกับโรงเรียนมัธยมในชนบท จัดตั้งวิทยาเขตใหม่ ๆ ในส่วนภูมิภาค จัดตั้งคณะใหม่ในสาขา ชาดแคลน พร้อม ๆ กับรักษาคุณภาพของบัณฑิตทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ให้มีมาตรฐานสูง ต่อไป ด้านหลักสูตรต้องปรับสัดส่วนของวิชาทั่วไปให้เหมาะสม จัดหลักสูตรนานาชาติ พัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง เน้นทักษะภาษา การใช้คอมพิวเตอร์และระบบสารสนเทศ ด้านการเรียนการ เน้นสอนให้คิด ค้นคว้า มากกว่าท่องจำ อาจารย์ต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมมีทักษะที่ถูกต้องตาม แนวการศึกษาแบบเปิด ควรมีการประเมินการสอนเป็นระยะ ๆ รู้จักใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย การสอนควรเอื้ออำนวยให้นักศึกษาที่มีความสามารถสูงสามารถสำเร็จการศึกษาเร็วกว่าระยะเวลา ปกติ และควรที่จะเพิ่มขีดความสามารถของมหาวิทยาลัยในการผลิตสื่อ รายการวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ รายการหอกระจายข่าวชุมชนและชนบท ห้องสมุดนิทรรศการเคลื่อนที่ได้ขึ้น และควรขอความร่วมมือ ไปยังสถานวิทยุ และโทรทัศน์ ให้จัดสรรเวลาเพื่อการศึกษาให้มากขึ้น

3.3.4 ด้านการปรับปรุงและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัยการจัดให้มีการ ปรับปรุงอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม จัดให้มีสโมสรอาจารย์และข้าราชการ เจ้าหน้าที่เพิ่มทุนนักศึกษา พัฒนาตำรา วิเคราะห์ระบบการประเมินผล ปรับหน่วยกิตให้เป็นสากล

3.3.5 ด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนากิจกรรมนักศึกษาให้ สัมผัสชุมชนมากขึ้น แลกเปลี่ยนกิจกรรมระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกัน ทั้งในและต่างประเทศ มากขึ้น เพิ่มและพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบด้านกิจกรรมนักศึกษาเพิ่มขึ้น

4. แนวโน้มนโยบายพัฒนาอุดมศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และแนวโน้มนโยบาย อุดมศึกษา ระยะยาว (พ.ศ.2533-2547) (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการไว้ดังนี้

แนวโน้มนโยบายพัฒนาอุดมศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มีรายละเอียดในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับ ม.ร. ดังนี้

นโยบายที่ 1 เร่งกระจายโอกาสและความเสมอภาคในระดับอุดมศึกษาให้มากขึ้น

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. นำระบบเทคโนโลยีการสื่อสารทางไกลมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการใช้ระบบการสื่อสารโทรคมนาคมทางไกล ด้วยสัญญาณดาวเทียม

2. ให้มีการจัดตั้งกองทุนเงินยืมเพื่อการศึกษาสำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้ยืม ใช้ ในระหว่างศึกษา จนสำเร็จและมีระบบการผ่อนชำระในเวลาอันสมควร

3. ให้ทุนการศึกษาสำหรับผู้เรียนดี หรือประพฤติดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ อย่างต่อเนื่องให้เพิ่มมากขึ้น หรือให้ทุนโดยการจ้างงานในระหว่างศึกษาในมหาวิทยาลัย/สถาบัน

นโยบายที่ 2 เร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ให้เพียงพอับความต้องการของ ประเทศ

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำแผนการผลิตและการใช้นักศึกษาของประเทศให้เป็นปัจจุบันเสมอ

2. รัฐพึงจัดสรรงบประมาณ เพื่อเร่งรัดการผลิตบัณฑิตให้เพียงพอ

3. ระดมทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการ ร่วมผลิตบัณฑิตในสาขาขาดแคลน

4. ปรับปรุงการจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนแก่อาจารย์และบุคลากรอื่น ๆ ใน มหาวิทยาลัยให้เหมาะสม

5. จัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนในสาขาวิชาที่ขาดแคลนมาก ได้แก่ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี เป็นพิเศษ

6. เร่งพัฒนาและผลิตอาจารย์ประจำให้มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ตูงานและทำวิจัย

7. ส่งเสริมให้เอกชนร่วมผลิตและร่วมรับภาระในการเพิ่มการรับนักศึกษาสาขาขาดแคลน

นโยบายที่ 3 ส่งเสริมการวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษาให้มากขึ้น

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้สถาบันอุดมศึกษาเร่งพัฒนางานวิจัย โดยเน้นการวิจัยพื้นฐาน และสนับสนุนการวิจัยประยุกต์ ให้สามารถนำไปใช้ได้

2. ให้จัดทำทิศทางการวิจัยและโครงการวิจัยที่สำคัญ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ

3. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิจัยเฉพาะทางขึ้น ในมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม

4. จัดให้มีทุนและรางวัลแก่นักวิจัยดีเด่นเป็นประจำ

5. ให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหาระบบ เครื่องมือ และอุปกรณ์การวิจัยให้เอื้อต่อการทำวิจัย

6. จัดให้มีอุทยานวิทยาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม

7. จัดให้มีฐานข้อมูลและระบบการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลเพื่อทำวิจัยได้สะดวกขึ้น

8. ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนนักวิจัยเพื่อทำการวิจัยข้ามประเทศ

นโยบายที่ 4 ปรับปรุงโครงสร้างและระบบบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้มีการเสนอร่าง พ.ร.บ. ปรับปรุงระบบบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดให้เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับ

2. กรณีมหาวิทยาลัยใดที่ยังไม่สามารถออกนอกกรอบราชการได้ให้มีการปรับปรุง กฎระเบียบ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแยกบัญชีเงินเดือนของอาจารย์ให้เป็นเอกเทศ

3. ปรับปรุงโครงสร้างมหาวิทยาลัยให้กระชับรัด และมีขนาดที่เหมาะสม โดยยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่มีคามจำเป็น หรือยุบรวมหน่วยงาน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการบริหาร

4. ให้มีการวิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาบุคลากร และปรับปรุงระบบงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ให้ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนของรัฐ

5. ปรับระบบวิธีการจัดสรรงบประมาณให้เป็นแบบหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป โดยในเบื้องต้นให้ใช้กับงบดำเนินการก่อน

6. ปรับปรุงวิธีการและข้อบังคับเกี่ยวกับการได้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับ โดยให้หลีกเลี่ยงการเลือกตั้งทุกรูปแบบ แต่ให้เน้นการสรรหาอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้ผู้บริหารที่ดี และมีประสิทธิภาพในการบริหาร

7. จัดให้มีการเพิ่มพูนศักยภาพด้านการบริหารและการจัดการให้กับผู้บริหารทุกระดับ

นโยบายที่ 5 เร่งรัดการผลิตและพัฒนาอาจารย์ประจำให้มีคุณวุฒิและประสบการณ์ทางวิชาการให้สูงขึ้น รวมทั้งการพัฒนาระบบสวัสดิการให้เหมาะสม สามารถจูงใจให้คนที่มีความรู้ความสามารถเป็นอาจารย์มากขึ้นด้วย

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้มีระบบการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลภายนอก หรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอาจารย์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาจารย์
2. จัดสรรทุนการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ตูงาน วิจัยทั้งในและต่างประเทศให้มากเป็นพิเศษ
3. ให้มีการแยกและปรับปรุงบัญชีเงินเดือนของ ก.ม. เป็นการเฉพาะ
4. จัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัย/สถาบัน ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และสร้างแรงจูงใจของอาจารย์

5. ให้มหาวิทยาลัยจัดทำแผนระยะยาวในการพัฒนาอาจารย์ เพื่อรองรับผู้เกษียณอายุราชการ โดยเฉพาะในสาขาที่ขาดแคลน และให้มีหน่วยพัฒนาอาจารย์ที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง

6. ให้มีมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการสร้างความสำคัญของอาจารย์

นโยบายที่ 6 ส่งเสริมความเป็นสากลของอุดมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเป็นศูนย์กลางวิชาการในระดับภูมิภาค

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดให้มีหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น
2. ปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิม ให้มีเนื้อหาหลักสูตรที่ทันสมัยและเป็นสากลมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการเรียนการสอนด้านภาษา การจัดการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. ส่งเสริมความร่วมมือ และเครือข่ายการเรียนรู้กับต่างประเทศ เพื่อให้อาจารย์ได้พัฒนาตนเอง ให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการ
4. ให้มีกลไกและแนวปฏิบัติงานที่เอื้อต่อความเป็นสากลและความคล่องตัวในการทำงาน
5. ให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางงานวิจัยของประเทศเพื่อนบ้าน

6. สนับสนุนให้อาจารย์ที่สอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะที่สอนภาษาอังกฤษ ภาษาตะวันตก ภาษาตะวันออก ให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

7. เร่งรัดให้มีการผลิตครูสอนภาษาต่างประเทศระดับเข้ม ให้ทันกับการพัฒนาของประเทศ และเน้นการเรียนการสอนภาษาไทยที่ถูกต้อง

8. เร่งรัดให้มีการสอนภาษาที่สองในระดับปริญญาตรี เพื่อสนองความต้องการของประเทศ

นโยบายที่ 7 เร่งผลิตกำลังคนระดับบัณฑิตศึกษาให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศ โดยกระจายตามความพร้อมของแต่ละสถาบัน

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อม

2. จัดให้มีโครงการร่วมมือการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาที่ขาดแคลน ทั้งในและต่างประเทศ

3. ปรับระบบการลาศึกษาต่อให้อาจารย์มีสิทธิ์ได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปีได้

4. ให้รัฐสนับสนุนมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพและความพร้อมผลิตบัณฑิตถึงระดับปริญญาเอก

นโยบายที่ 8 ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐพึ่งตนเองได้ โดยให้มีอิสระในการบริหารกิจการ และทรัพย์สินที่สามารถตรวจสอบได้

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดให้มีกองทุนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาขึ้น ในแต่ละแห่ง

2. ให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการทรัพย์สินและเงินรายได้เอง เป็นอิสระ

3. ให้ผู้เรียนร่วมรับภาระในการศึกษา ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายจริง โดยให้มหาวิทยาลัยปรับปรุงอัตราค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา

4. ให้มีการใช้ทรัพยากรในสถาบันอุดมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์

สูงสุด

นโยบายที่ 9 เร่งรัดให้มหาวิทยาลัยมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้การสอนให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้มหาวิทยาลัยจัดให้มีการควบคุมการศึกษาโดยมีการประเมิน ดังนี้
 - 1.1 ให้มีการประเมินหลักสูตร และประเมินสถาบันในระยะเวลาที่แน่นอน
 - 1.2 ให้มีการทดลองใช้ระบบคณะกรรมการสอบไล่ภายนอก เพื่อดูแลการวัดผลการศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐโดยสมัครใจ
 - 1.3 การประเมินคุณภาพของบัณฑิต จากผู้ใช้และผู้ผลิต
 - 1.4 การประเมินความต้องการของทรัพยากร ได้แก่ อาจารย์ อุปกรณ์การเรียนการสอนและอาคารสถานที่

2. จัดให้มีระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาการบริหารวิชาการในระดับภาควิชา โดยบุคคลภายนอก

นโยบายที่ 10 เน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ลึก ีรูกอบและมีจิตสำนึกเชิงจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยพัฒนาหลักสูตรให้มีกิจกรรมควบคู่กับการเรียนการสอน ทั้งนี้ หลักสูตรจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ดี

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน ให้เน้นความสามารถในการคิดและใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ มุ่งพัฒนาจิตสำนึกเชิงจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคม
2. ให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตร จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาจิตสำนึกเชิงจริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. จัดหลักสูตรที่เอื้อให้มีการปฏิบัติในสถานประกอบการ เป็นส่วนหนึ่งของ โปรแกรมการศึกษา นอกเหนือจากการฝึกงานตามหลักสูตรปกติ

นโยบายที่ 11 สนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาและกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักศึกษากับสังคม โดยให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดกิจกรรมควบคู่กับการเรียนการสอน กิจกรรมงานบริการวิชาการแก่ชุมชน และกิจกรรมงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้บัณฑิตมีโลกทัศน์กว้างขวาง
2. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว และเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างจริงจัง

3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรในเชิงพัฒนาและสร้างสรรค์ควรได้รับการสนับสนุน ส่วนกิจกรรมที่ไม่เอื้อต่อการเสริมหลักสูตร ไม่ควรได้รับการสนับสนุน เช่น การรับน้องใหม่ที่รุนแรง ควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน

4. กิจกรรมหอพักในมหาวิทยาลัย ควรเป็นกิจกรรมที่พัฒนานักศึกษาในหลาย ๆ ด้าน เช่น การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การสร้างควมมีวินัยและความรับผิดชอบ นโยบายที่ 12 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ในด้านการสอน การฝึกอบรม การมีวิจัย และการปฏิบัติตามภารกิจอื่น ๆ อันเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

จากนโยบาย มีมาตรการหรือแนวคิดในการดำเนินงาน ดังนี้

1. พัฒนาระบบโอนเทียบหน่วยกิตข้ามสถาบัน เพื่อเพิ่มโอกาสและสมรรถนะในการผลิต และพัฒนากำลังคน และให้มีมาตรฐานการศึกษาที่ทัดเทียมกัน

2. ให้มีการสนับสนุนความร่วมมือและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ในการผลิตบัณฑิต การสอน การวิจัย และในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ระหว่างสถาบัน

3. รัฐควรสร้างกลไกเพื่อสร้างแรงจูงใจให้มหาวิทยาลัยมีความร่วมมือกันมากขึ้น โดยรัฐจัดสรรงบประมาณ และอัตราค่าจ้างให้

แนวโน้มแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547) มีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์

1. มุ่งขยายเขตกลุ่มเป้าหมายของอุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับของประเทศ อันจะช่วยชี้นำทิศทางและรองรับพัฒนาการทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อีกทั้งให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้าง เครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของมวลชนอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างสภาพของสังคมสารสนเทศและสังคมแห่งการเรียนรู้

2. ปรับปรุงการดำเนินการกิจของสถาบันอุดมศึกษาให้มีรูปแบบที่หลากหลายยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อการสนองตอบอย่างมีประสิทธิภาพต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง รวมทั้งให้สถาบันอุดมศึกษา มีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการพึ่งตนเองทางภูมิปัญญาของสังคมไทย ตลอดจนส่งเสริมบทบาททางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในประชาคมนานาชาติ

3. พัฒนาการอุดมศึกษา ให้มีความหลากหลายในฐานะ รูปแบบ และบทบาทหน้าที่ รวมทั้งให้มีอิสระและความคล่องตัวสูงขึ้นในการบริหารงาน โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกภาพในเชิงนโยบายและมาตรฐานการจัดการศึกษา

4. พัฒนาการบริหารงานภายในสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้การบริหารงานภายใน ทั้งในด้านการเงินบุคลากร ตลอดจนการบริหารงานวิชาการเป็นระบบที่มีผลวัดตามการเปลี่ยนแปลงภายนอกสามารถตรวจสอบได้ และมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาเน้นให้กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากการศึกษา รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ได้รับ รวมทั้งการระดมทรัพยากรเพิ่มเติมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และต่างประเทศ ในรูปแบบของความร่วมมือแลกเปลี่ยนและการให้บริการวิชาการตามศักยภาพและความชำนาญการของสถาบันอุดมศึกษา

นโยบายและมาตรการ

ในการก้าวสู่อนาคตที่ท้าทาย สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นสถาบันทางสังคมที่ดำรงอยู่อย่างมีความหมายและมีเป้าหมายในการนำความเปลี่ยนแปลงที่ดีมาสู่สังคมและเพิ่มบทบาทความสำคัญเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในการนี้ภารกิจด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง โดยยึดมั่นในพันธนาการสร้างสังคมที่มีดุลยภาพ อันมีการเติบโตและความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจควบคู่กับความเสมอภาคทางสังคมเป็นฐานรากแห่งสัญญาประชาคม

ในการชักนำให้เกิดสังคมที่พึงปรารถนา ภารกิจหลักทุกประการของอุดมศึกษาพึงอยู่ภายใต้กำกับของหลักการร่วมพื้นฐาน 3 ประการคือ การปฏิบัติภารกิจอุดมศึกษาเพื่อการกระจายโอกาสและความเสมอภาค (Equity) การปฏิบัติภารกิจอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการปฏิบัติภารกิจอุดมศึกษาที่มีคุณภาพและความเป็นเลิศ (Excellence) ความมีประสิทธิภาพ ความมีคุณภาพและความเป็นเลิศของอุดมศึกษาจะทำให้อุดมศึกษาเป็นกลไกที่กระตุ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อหลีกเลี่ยงภัยคุกคามและเพื่อผนวกรวมโอกาสจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดความตระหนัก และการพัฒนาภูมิปัญญาไทยให้ทันและให้นำ

การแข่งขันทางเศรษฐกิจในประชาคมนานาชาติ ในขณะที่เดียวกันการกระจายโอกาสและความเสมอภาคจะแก้ไขสภาพอนาถาของสังคมไทย และทำให้ฐานการผลิตทางเศรษฐกิจในระดับมหานมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น

นอกจากนี้แนวโน้มสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่บ่งชี้ว่า ประเทศไทยจะผูกโยงกับประชาคมนานาชาติเพิ่มขึ้น ได้นำมาสู่หลักการพื้นฐานร่วมอีกประการหนึ่งนั่นคือ ภารกิจหลักทุกประการของอุดมศึกษาในอนาคตจะต้องมีคุณลักษณะของความเป็นสากลและมีส่วนส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก

โดยหลักการดังกล่าว ภารกิจอุดมศึกษาทุก ๆ ด้านจึงต้องได้รับการทบทวนให้สามารถตอบสนองและชี้นำการพัฒนาสังคม ได้ดียิ่งขึ้น โดยมีนโยบายและมาตรการการพัฒนาที่สำคัญในการกิจแต่ละด้านดังต่อไปนี้

นโยบายด้านการสอน

1. ขยายอุดมศึกษาออกไปในส่วนภูมิภาคเพื่อนำและรองรับการพัฒนาภูมิภาค และสนองความต้องการศึกษาต่อของนักเรียนต่างจังหวัด
2. ขยายการจัดการศึกษารองรับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณ รูปแบบ และเนื้อหาสาระ
3. พัฒนาคุณภาพบัณฑิตและกำลังคนในตลาดแรงงานทุกระดับเพื่อให้เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศและการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
4. ขยายการผลิตบัณฑิตในบางสาขาเพื่อนำ และสนองการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและความต้องการในการพัฒนาประเทศ
5. ปรับปรุงรูปแบบการให้การศึกษาเพื่อผลิต และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สนองสภาพปัญหาของท้องถิ่น และความต้องการของภาคผลิตต่าง ๆ ผลสัมฤทธิ์ของผู้รู้ลึกผู้รู้รอบ และผู้มีจิตสำนึก โดยการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน กิจกรรมนักศึกษาและกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับสังคม
6. ปรับปรุงระบบและวิธีการสอนในรูปแบบเดิมและพัฒนาแบบใหม่โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ

7. พัฒนาหลักสูตรรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลาย เพื่อกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน
8. ส่งเสริมคุณลักษณะของบัณฑิตเพื่อเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลก พัฒนาคุณลักษณะที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน อีกทั้งเน้นทักษะพื้นฐานบางด้านมากขึ้นในการผลิตบัณฑิต เช่น ทักษะด้านภาษา การจัดการ การใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น
9. เพิ่มจำนวนหลักสูตรนานาชาติทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา
10. สนับสนุนการเปิดหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่างประเทศในไทยและหลักสูตรของบริษัทเอกชน ทั้งบริษัทยายในประเทศและบริษัทข้ามชาติในบางสาขาวิชาที่เป็นความต้องการ โดยมีความร่วมมือกับสถาบันของไทยและยึดหลักการ การได้ประโยชน์ร่วมกันทางวิชาการ
11. สร้างกลไกการรับในรูปแบบโครงการ หรือกองทุนพิเศษ เพื่อเด็กยากจนที่มีศักยภาพ โดยกำหนดกลุ่มอาชีพ และพื้นที่เป้าหมายอย่างชัดเจน
12. ปรับปรุงระบบการสอบคัดเลือกสำหรับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาสายสามัญ และรับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาสายวิชาชีพเพิ่มขึ้น

นโยบายด้านการวิจัย

1. สร้างความสมดุลระหว่างการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ เพื่อนำและรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องและเพื่อวางรากฐานการพึ่งพาตนเองด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีในระยะยาว
2. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อกระตุ้นการขยายตัวของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
3. ส่งเสริมการวิจัยในบางสาขามากยิ่งขึ้น เช่น การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อขึ้นำการพัฒนาประเทศการวิจัยเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เป็นต้น
4. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศคู่ค้าคู่แข่ง รวมทั้งกระตุ้นให้มีการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทยในต่างประเทศมากขึ้น
5. ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัย และการเป็นแหล่งข้อมูลด้านการเมืองให้แก่สถาบันการเมืองและประชาชน เพื่อสร้างความมั่นคงของประเทศ

6. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีการกำหนดทิศทางและแผนงานการวิจัยในสาขาต่าง ๆ ของสถาบันอย่างชัดเจนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อการสร้างความเป็นเลิศเฉพาะทาง

7. พัฒนาระบบงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพทั้งในด้านองค์กร ทรัพยากร และโครงสร้างการดำเนินงาน รวมทั้งให้การวิจัยและกิจกรรมการเรียนการสอน เกื้อหนุนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

8. ส่งเสริมความร่วมมือ และการระดมสรรพกำลังระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับหน่วยงานภายนอกในการดำเนินการกิจด้านการวิจัย รวมทั้งความร่วมมือกับสถาบันวิชาการและองค์กรต่างประเทศ

นโยบายด้านการบริการวิชาการ

1. พัฒนางานบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา ให้มีความหลากหลายในรูปแบบ วิธีการ สาระและกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การงาน และสภาพแวดล้อมให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับของประเทศ

2. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นศูนย์สรรพวิทยาการของชุมชน เพื่อกระตุ้นศักยภาพการเรียนรู้ของสังคม และเพื่อสร้างสภาพสังคมสารสนเทศที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้โดยง่าย

3. พัฒนาองค์กรบริการวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา ให้มีความพร้อม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านทรัพยากร บุคลากรและวิธีการดำเนินงาน

นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1. ส่งเสริมการพัฒนาองค์กร และทรัพยากร เพื่อกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา ให้มีความหลากหลายและสามารถมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติได้ดียิ่งขึ้น

2. สร้างความตระหนักให้แก่นักศึกษาและบุคลากรอุดมศึกษาถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย และให้มีโลกทัศน์สากลเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างชาติต่างภาษา เพื่อการมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับนานาชาติประเทศ

3. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีการผสมผสานกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม เข้ากับการกิจด้านอื่น ๆ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันเพื่อเอื้อต่อการเสริมบุคลิกภาพและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนและเป็นแบบฉบับที่ดีให้แก่สังคมภายนอก

นโยบายด้านการบริหาร

1. เสริมสร้างเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ
2. ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยของรัฐพัฒนาองค์กรและระบบบุคลากรบางส่วน ไปสู่สภาพที่ไม่เป็นส่วนราชการ จนถึงขั้นการเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการอย่างสมบูรณ์
3. สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้สามารถขยายตัว และปฏิบัติการกิจทุกด้านให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งโดยการระดมเงินทุนและการให้สิ่งจูงใจด้านการเงิน การพัฒนาบุคลากรและการให้อิสระในการบริหารวิชาการ เพื่อให้สามารถขยายบทบาทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อมากขึ้น
4. ส่งเสริมให้มีสถาบันอุดมศึกษาเกิดขึ้น ในศูนย์การพัฒนาทั่วประเทศ โดยเน้นรูปแบบสถาบันที่มีพลวัตมีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองภารกิจและกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน
5. ปรับปรุงระบบบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้ และสามารถสะท้อนความต้องการจากชุมชนและสังคมภายนอก ได้ดียิ่งขึ้น
6. ลดสภาพความเป็นองค์กรการเมืองของสถาบันอุดมศึกษา โดยการปรับปรุงระบบการได้มาซึ่งผู้บริหารอุดมศึกษาทุกระดับ เพื่อให้ได้ผู้บริหารที่มีโลกทัศน์ มีความสามารถทางวิชาการและการบริหาร มีคุณธรรมและความกล้าหาญในการบริหารสถาบัน โดยยึดประโยชน์ของประเทศชาติ
7. พัฒนาระบบบุคลากรที่มีประสิทธิภาพขึ้นทั้ง ในด้านการสรรหาคัดเลือก การโอนย้าย การหมุนเวียน การให้ผลตอบแทน การพัฒนา การสร้างเสริมบรรยากาศการทำงานและการประเมินผล
8. เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยกัน ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานภายนอก และระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชนชนบทและเมือง ในการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ

9. ส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสอน การฝึกอบรม การวิจัยและการพัฒนาวิสาหกิจซึ่งเกิดจากองค์ความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อระดมเงินทุนและทรัพยากรเพิ่มเติมให้แก่การปฏิบัติภารกิจด้านต่าง ๆ

10. ระดมและใช้ทรัพยากรเพื่ออุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพขึ้น โดยให้ผู้ที่ได้รับประโยชน์ทั้ง โดยตรงและ โดยอ้อมรับภาระค่าใช้จ่ายในสัดส่วนที่เป็นธรรม และเหมาะสมแก่ประโยชน์ที่ได้รับ

5. กระบวนการสืบค้นธรรมชาติ

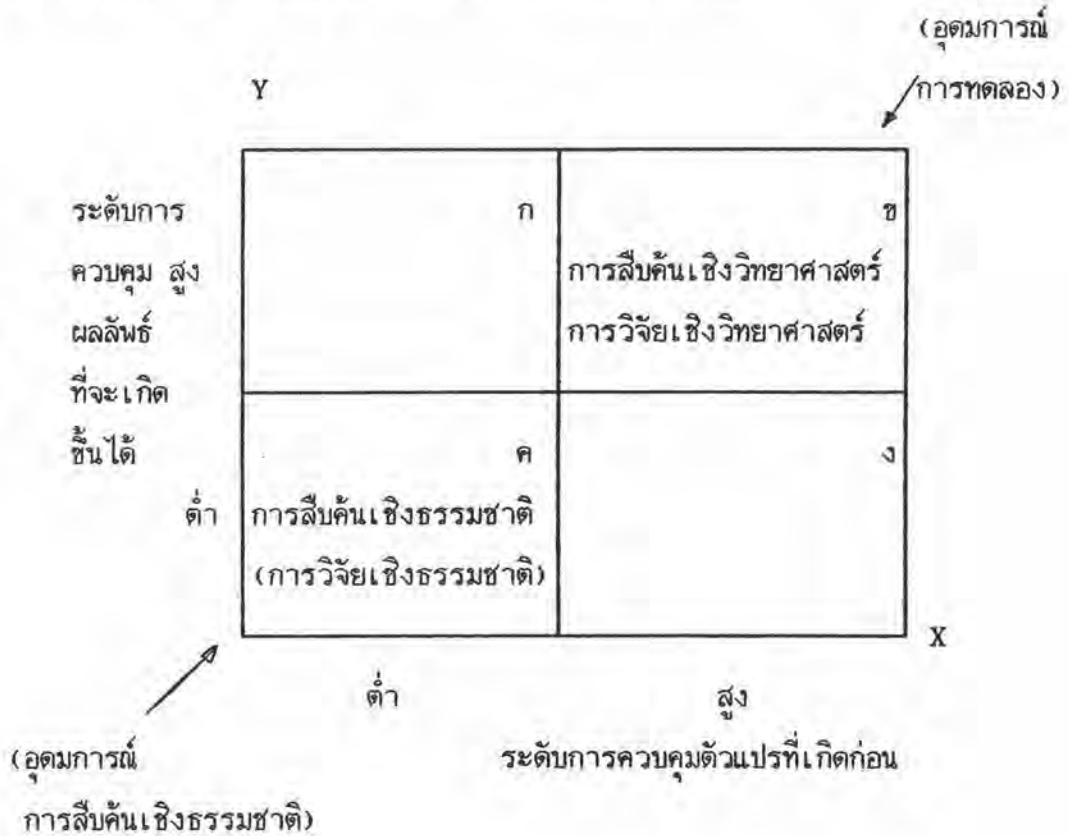
5.1 ความหมาย เฮาส์ (House, 1976) ให้ความหมายของการสืบค้นเชิงธรรมชาติ ว่าเป็นความพยายามที่จะประเมินลักษณะทางธรรมชาติ ตามความเป็นจริงที่ปรากฏ โดยดูทุกส่วน อย่างกว้างขวาง

วอล์ฟ และไทมิทซ์ (Wolf and Tymitz, 1976-1977) ให้ความหมายว่า การสืบค้นเชิงธรรมชาติ คือการสืบค้นข้อเท็จจริงในกิจกรรมที่ปรากฏ

โดยพิจารณาจากการรับรู้ของมนุษย์ในเหตุการณ์จริง ๆ จากฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏ การสืบค้นเชิงธรรมชาติจะอาศัยการศึกษาส่วนหนึ่ง (Slice-of-Life) ที่เป็นตัวอย่างของ ปรากฏการณ์ในธรรมชาติที่เราจะสืบค้น ซึ่งสามารถตีความต่อ เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ ที่จะ ตอบปัญหาในการสืบค้นหรือตอบปัญหาในการวิจัย โดยตัวแทนจะบ่งบอกความรู้สึกของคน ว่าเขาได้รับ รู้อะไรบ้าง ให้ความสนใจกับเรื่องอะไรบ้าง มีความเชื่อเรื่องอะไร มีความคิดเรื่องอะไรบ้าง และมีความเข้าใจในเรื่องอะไร

วิลเลียม และรูช (Willems and Raush อ้างใน Guba, 1982) กล่าวว่า วิธีการสืบค้นเป็นกิจกรรมของการวิจัย ดังนั้นวิธีการสืบค้นเชิงธรรมชาติ จะดูสิ่งที่คุณวิจัยทำกิจกรรม ใน 2 ส่วน คือ การวางข้อจำกัดล่วงหน้า (A Priori Constraints) ให้แก่สภาวะที่มี มาก่อน (Antecedent Condition) กับวิธีการควบคุมและการวางเงื่อนไขแก่ผลลัพธ์ (Outputs) ถ้ามีการควบคุม 2 ส่วนนี้มากก็จะเป็นการสืบค้นเชิงทดลอง ในทางตรงกันข้ามถ้ามีการควบคุมน้อย แค่นั้น ก็จะเป็นวิธีการสืบค้นเชิงธรรมชาติดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 เปรียบเทียบการสืบค้นเชิงธรรมชาติและเชิงการทดลอง

จากแผนภาพที่ 6 พรชูลี อาชวอ์รุง (2527) อธิบายไว้ว่า ลักษณะการวิจัยในเซลล์ ก. มีระดับการควบคุมสิ่งที่มีมาก่อนต่ำ แต่มีระดับการควบคุมผลสูง ลักษณะนี้ตรงกับการใช้รายการตรวจสอบพฤติกรรมครูของฟแลนเดอร์ (Flander's Teacher Behavior Checklist) คือครูจะแสดงพฤติกรรมใดๆ ในห้องเรียนได้ทุกอย่างโดยไม่จำกัด แต่ผู้สังเกตจะจัดประเภทให้เข้ากับแบบตรวจสอบ อันเป็นผลให้ได้ภายในขอบเขตจำกัดของแบบตรวจสอบนั้นเสมอไป

เซลล์ ข. หมายถึงการวิจัยเชิงทดลองในอุดมการณ์ ซึ่งมีการควบคุมทั้งสองด้านสูง

เซลล์ ค. หมายถึงการวิจัยเชิงธรรมชาติในอุดมการณ์ คือควบคุมต่ำมาก เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดตามธรรมชาติจริงๆ เท่านั้น มิได้มีการจัดการกระทำกับตัวแปร หรือผล

เซลล์ ง. หมายถึงการวิจัยที่มีลักษณะการควบคุมสิ่งที่มีมาก่อนสูง แต่การควบคุมผลต่ำ ซึ่งตรงกับลักษณะที่เปียเจต์ (Piaget) ใช้ในการทดลองเรื่องปริมาณน้ำกับเด็กๆ โดยใช้แก้ว 2 ใบ ใบหนึ่งกว้าง ใบหนึ่งแคบ ให้เห็นว่าจากใบกว้างที่ระดับต่ำมาสู่ใบแคบที่ทำให้ระดับน้ำสูง และถาม

เด็กว่าแก้วใบใดมีน้ำมากกว่ากัน พบว่าเด็กให้คำตอบต่าง ๆ นานา แต่สรุปได้ว่าถ้าเด็กเห็นการเทก็จะบอกได้ทันทีว่าเท่ากัน แต่ถ้าไม่เห็นจะบอกว่าน้ำแก้วแคบที่มีระดับสูงกว่า ซึ่งนำไปสู่การพิสูจน์ที่ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเปียเจต์

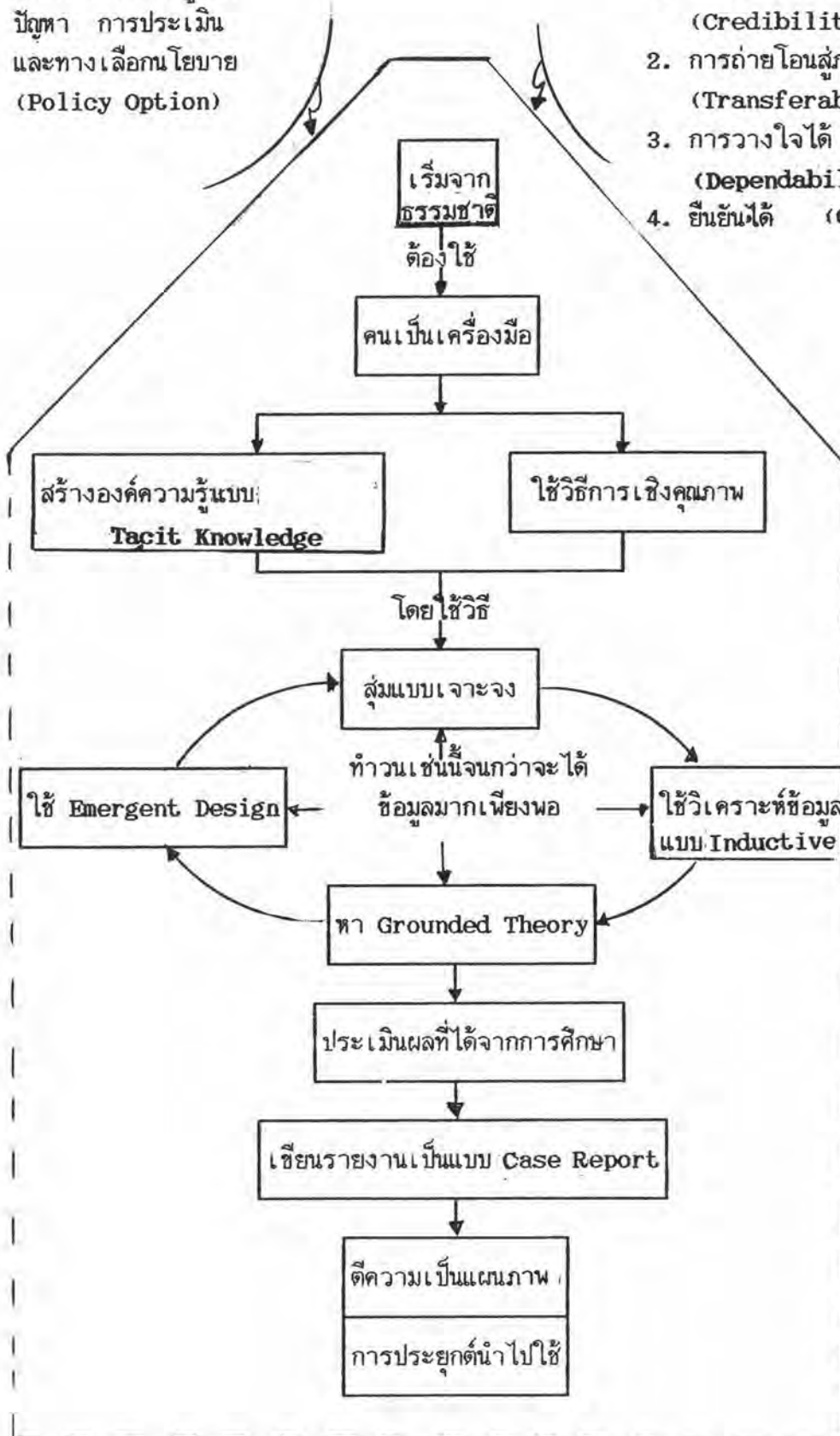
กุกา (Guba, 1985) ให้ความหมายของการสืบค้นเชิงธรรมชาติการสืบค้นข้อมูลที่มีได้มีการควบคุมตัวแปรใด ๆ โดยเริ่มจากการค้นจากที่สิ่งปรากฏอยู่แล้วตามธรรมชาติ เครื่องมือที่ใช้สืบค้น คือ "คน" วิธีการหาข้อมูลใช้วิธีการเชิงคุณภาพ สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย และปรับแบบการหาข้อมูลได้ตลอดเวลา ข้อค้นพบเป็นข้อสรุปเบื้องต้นที่ต้องการการคิดการต่อ เป็นทฤษฎีทดสอบกับสภาพจริงแล้ว (Grounded Theory)

กระบวนการวิจัยเชิงธรรมชาติมีดังนี้ (Guba, 1985)

กระบวนการของ การสืบค้นเชิงธรรมชาติมีขั้นตอนตามแนวคิดของ Guba and Lincoln (1985) ดังแผนภาพที่ 7 ดังนี้

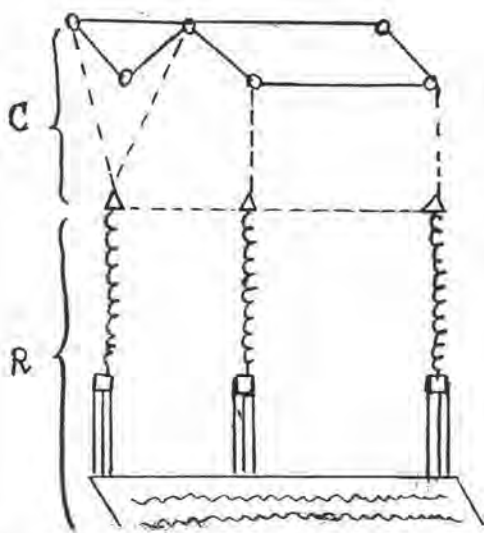
แผนภาพที่ 7 การไหลของการสืบค้นเชิงธรรมชาติ
 การกำหนดขอบเขต
 ของการสืบค้นให้ดูจาก
 ปัญหา การประเมิน
 และทางเลือกนโยบาย
 (Policy Option)

- มีขอบเขตเพื่อดู
1. ความน่าเชื่อถือได้ (Credibility)
 2. การถ่ายโอนสู่ภายนอก (Transferability)
 3. การวางใจได้ (Dependability)
 4. ยืนยันได้ (Confirmability)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทำตามขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 เริ่มจากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ (Natural Setting) ซึ่งอาจได้จากเอกสารหรือจากการวิจัย การประเมินผลหรือจากนโยบายหรือจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ
- ขั้นที่ 2 ใช้คนเป็นเครื่องมือในการวิจัย (The Human as Instrument) เนื่องจากวิธีการสืบค้นเชิงธรรมชาติถือว่า "คน" เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บข้อมูล ที่สามารถจะปรับเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ สามารถประเมินค่านิยมและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้รับข้อมูลได้
- ขั้นที่ 3 สร้างองค์ความรู้จากสิ่งที่อยู่ในตัว แต่ไม่ปรากฏ (Tacit Knowledge) ซึ่งมาจากประสบการณ์ ความรู้ความสามารถที่สั่งสมไว้ในตัวผู้วิจัย
- ขั้นที่ 4 ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Quality Method) ในการค้นคว้าหาข้อมูล ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูง เป็นการค้นหาค้นคว้าที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติด้วยการ มอง พุด อ่าน ฟัง ข้อค้นพบโดยวิธีนี้ต้องการนำไปค้นคว้าหาข้อสรุปต่อไป ซึ่งต่างจากวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ ที่ค้นพบเป็นการยืนยันทฤษฎี
- ขั้นที่ 5 การลุ่มกลุ่มตัวอย่างจะใช้ลุ่มแบบเจาะจง เพื่อต้องการกลุ่มที่รู้ลึกเฉพาะเรื่องที่ต้องการศึกษา ซึ่งมีผู้รู้หรือกลุ่มผู้รู้อยู่จำกัด
- ขั้นที่ 6 การรวบรวมข้อมูล ใช้หลาย ๆ วิธี เช่น สอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต วิเคราะห์เอกสาร ฯลฯ
- ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) คือ วิเคราะห์จากข้อมูลส่วนย่อย ๆ (Segments) ก่อนแล้วพิจารณาส่วนย่อยที่คล้าย ๆ กัน หรือประเภทเดียวกันมารวมกันจัดเป็นประเด็นรวม (Topics) และหลาย ๆ ประเด็นรวมกันเป็นกลุ่ม (Categories) และหลาย ๆ กลุ่มจัดเป็นแบบแผน (Pattern)
- ขั้นที่ 8 การได้ข้อสรุปเป็นทฤษฎีที่ทดสอบกับสภาพจริงแล้ว หรือทฤษฎีที่ลงสู่ท้องถิ่นแล้ว (Grounded Theory or Local Theory)
- ทฤษฎี คือ ข้อความที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ที่นิยามแล้วสองประการ หรือมากกว่า จากการใช้กฎแห่งการเชื่อมโยง ก็จะได้มโนทัศน์เชิงประจักษ์ อันเป็นที่มาของหัวข้อและปัญหาการวิจัย การเชื่อมโยงทฤษฎี และมโนทัศน์เชิงประจักษ์ กับประสบการณ์จริงจะเป็นการพิสูจน์ทฤษฎีได้ โดยอาศัยกระบวนการวิจัย (พรชูลี อาชวอำรุง, 2527) ดังภาพ

- มโนทัศน์พื้นฐาน (Primitive Concepts)
- คำอธิบายที่เดาไว้ (Postulates)
- ทฤษฎี (Theory)
- มโนทัศน์ที่นิยามแล้ว (Defined Concepts)
- กฎเชื่อมโยง (Rules of Correspondence)
- หลักการเชื่อมโยง
- มโนทัศน์เชิงประจักษ์ (Empirical Concepts)
- กระบวนการวิจัย
- ประสบการณ์ (Soil of Experience)

C = เป็นข้อความที่เกี่ยวกับการคำนวณ

R = กฎเชื่อมโยง โยงข้อความที่เกี่ยวกับการคำนวณเข้าสู่โลกภายนอก ทดสอบได้โดยการสังเกตตามธรรมชาติ หรือการทดลองและการวิจัยแบบอื่น ๆ

ข้อสรุปของ Grounded Theory มาจากข้อมูลส่วนย่อย ๆ ที่ค้นพบ มิใช่ทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว (Priori Theory) เมื่อได้ค้นพบอย่างไร ผู้วิจัยจะตีความไปอย่างนั้น เพราะแต่ละกาลเวลา (Time) แต่ละบริบท (Context) แต่ละสถานการณ์สิ่งแวดล้อม (Environment) จะมีความนิยาม ความเชื่อไม่เหมือนกัน (Guba, 1985; Elden, 1981; Ford, 1975) เป็นทฤษฎีที่ไม่ต้องการพิสูจน์ ซึ่งต่างจากทฤษฎีที่ศึกษาไว้ล่วงหน้าหรือทฤษฎีตามแบบเดิม (Priori Theory or Conventional Theory) ที่เป็นการยืนยัน (Confirm) ว่ามีข้อค้นพบที่สอดคล้องหรือที่ต่างกับทฤษฎีที่มีอยู่แล้วมากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 9 การออกแบบการวิจัย (Emergent Design) แบบการวิจัยจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นในระหว่างการเก็บข้อมูลไม่สามารถทำนายหรือกำหนดได้ล่วงหน้า ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาความยุ่งยาก หรือเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ผู้วิจัยสามารถปรับแบบการวิจัยได้ แบบการวิจัยจะมีความยืดหยุ่นสูงมากกว่าการวิจัยแบบมีโครงสร้างที่มีทฤษฎีรองรับอยู่แล้วในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งข้อมูลเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์ และข้อมูลการสังเกต เมื่อเก็บข้อมูลไประยะหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ระหว่างวิจัย (Interim Analysis) เพื่อดูว่าข้อมูลที่เก็บได้นั้นครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้องตามความต้องการหรือไม่ เพื่อจะได้ปรับวิธีการเก็บข้อมูลให้ได้ครบถ้วนทันเวลา การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างวิจัยจะทำวนระหว่างขั้นที่ 5 ถึงขั้นที่ 8 จนกว่าจะได้ข้อมูลเพียงพอที่จะอธิบายปรากฏการณ์ได้

ขั้นที่ 10 การประเมินผลลัพธ์ (Negotiated Outcomes) เมื่อได้ข้อสรุปเบื้องต้นแล้วจะมีการประเมินผลก่อนสรุป

ขั้นที่ 11 เขียนรายงานเป็นกรณีศึกษา (Case Study)

ขั้นที่ 12 เสนอรายงานเป็นการตีความภาพแสดงความหมาย (Idiographic Interpretation)

ขั้นที่ 13 การนำไปประยุกต์ใช้ ควรพิจารณาเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของการวิจัยเชิงธรรมชาติ 4 เกณฑ์ คือ

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ซึ่งเทียบกับความตรงภายใน (Internal Validity) ของการสืบค้นเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นของตัวแปรตามที่ต้องเกิดจากการกระทำของตัวแปรต้น (Cook and Campbell, 1979) แต่ในวิธีการเชิงธรรมชาติ การศึกษาหาความน่าเชื่อถือภายในจะดูจากการกระทำว่าดำเนินการมายาวนานเพียงพอ (Prolonged Engagement) โดยพิจารณาวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ประกอบด้วย ผู้เก็บข้อมูลจะต้องรู้จักสถานที่และสิ่งแวดล้อม และพัฒนาการของสิ่งที่จะศึกษาเป็นอย่างดี และมีเวลาที่สังเกตศึกษาอย่างยาวนานเพียงพอ รวมทั้งใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย เดนซิน (Denzin, 1978) เสนอแนะว่า วิธีการตรวจสอบสามเส้านี้มี 4 วิธีคือ

1. ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูล (Sources) ที่ต่างกัน
2. ตรวจสอบจากวิธีการ (Methods) ที่ต่างกัน
3. ตรวจสอบจากผู้สืบค้น (Investigators) ที่ต่างกัน
4. ตรวจสอบจากทฤษฎี (Theories) ที่ต่างกัน

นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของความตรงตามบริบท (Contextual Validation) อีกด้วย

2. การถ่ายโอนสู่ภายนอก (Transferability) ซึ่งเทียบเท่ากับความตรงภายนอก (External Validity) ของการสืบค้นเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นข้อจำกัดของการวิจัยเชิงสืบค้นเชิงธรรมชาติ แต่ก็สามารถถ่ายโอนสู่ภายนอกได้ ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน และอยู่ที่ความสามารถของผู้นำไปประยุกต์ใช้ ทั้งนี้เพราะแต่ละกรณีสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน แต่การนำวิธีการไปประยุกต์ใช้นั้น สามารถทำได้กับทุกกลุ่มตัวอย่าง

3. การวางใจได้ (Dependability) ซึ่งเท่ากับความเที่ยง (Reliability) ของการสืบค้นเชิงวิทยาศาสตร์ วิหาคความเที่ยงคือการทำซ้ำ ๆ กัน คล้ายกับการสืบค้นเชิงวิทยาศาสตร์ที่ใช้ Stepwise Replication หรือ Split-half ในการสืบค้นเชิงธรรมชาติ

จะใช้การสืบค้นโดยคนสองคนหรือจากสองทีมหรือพิจารณากระบวนการในการสืบค้นว่าใช้หลาย ๆ วิธีการ
ได้การยืนยันข้อเท็จจริงด้วย

4. การยืนยันได้ (Confirmability) ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นปรนัย (objectivity)
ในการสืบค้นเชิงวิทยาศาสตร์ กระบวนการยืนยันความจริงนั้นคือ จัดให้มีการตรวจสอบซ้ำ 2
ประการ ประการแรก คือ ตรวจสอบข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมมา ตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบวิธี
การดำเนินการวิจัย ศึกษาศักยภาพของบุคคลผู้ทำวิจัย และพิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ประการที่ 2 คือ ตรวจสอบกระบวนการวิจัย

โอเวนส์ (Owens, 1989) อธิบายว่าวิธีการสืบค้นเชิงธรรมชาติมีลักษณะ 6 ประการ คือ

1. ในโลกของความเป็นจริง เหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่สามารถจะดึงออกมาพิจารณาได้เป็นส่วนๆ เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จะมีความเชื่อมโยงกันทุกส่วน ที่อยู่ในบริษัทและสภาพแวดล้อมเดียวกัน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สืบค้นกับผู้ถูกสืบค้น จะถูกกำจัดออกไป ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับข้อมูล ที่จะสืบค้นเพียงอย่างเดียว
3. การอ้างอิง ไปสู่ภายนอกยังมีข้อจำกัด แต่การค้นพบที่ได้เหมาะสำหรับบริบทแต่ละอย่าง
4. วิธีการจะใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ที่เน้นความรู้ทั้งภายในภายนอกของมนุษย์ ในโลกแห่งความเป็นจริง
5. ทฤษฎีได้มาจากข้อมูลที่ค้นพบ ซึ่ง Glaser and Strauss (1967) เรียกว่า "Grounded Theory"
6. การสืบค้นเชิงธรรมชาติมีความเชื่อในความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหลาย ๆ อย่างที่สามารถสืบหา ตีแผ่ หรือเปิดเผยออกมาได้โดยใช้เวลาที่เพียงพอ จากแหล่งข้อมูลที่เพียงพอ และการพิจารณาอย่างรอบคอบ

พรชูลี อาชวอรรุ (2527) กล่าวว่าการศึกษาเชิงธรรมชาติ มีรูปแบบที่นิยมใช้กัน คือ รูปแบบการอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship Model) โดยรูปแบบนี้ นำเสนอโดย Elliot Eiser (อ้างในพรชูลี อาชวอรรุ, 2527) ถือว่าเป็นการประเมินทางการศึกษา คือ การวิพากษ์วิจารณ์ทางการศึกษานั้นเอง การวิพากษ์วิจารณ์ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ ดิษฐ์ ให้ตระหนักเกี่ยวกับลักษณะและคุณสมบัติของปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาในการวิจัย การวิเคราะห์ขึ้นกับความเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและการวิพากษ์วิจารณ์

การจัดระบบระเบียบล่วงหน้า (Advance Organizers) ของรูปแบบนี้ คือ "จุดการวิพากษ์วิจารณ์" ได้แก่ ค่านิยม และมโนทัศน์ที่ได้จากประเพณี หรือนิสัย การทำงานประจำ และจากทฤษฎีโดยตรงและโดยอ้อม เกี่ยวกับธรรมชาติของมาตรฐานในการประเมินค่า และคุณภาพต่าง ๆ จุดการวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้ ละสมอยู่ในตัวของผู้ทรงคุณวุฒิจากประสบการณ์ในสาขาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานการศึกษาในการวิจัย รวมทั้งพื้นฐานการศึกษาและการฝึกฝนของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นด้วย ในลักษณะดังกล่าวผู้ทรงคุณวุฒิคือ "เครื่องมือ" ในการวิจัยตามรูปแบบนั่นเอง การวิจัยแบบนี้

อาจใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) คือการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มหนึ่งและรายงานผลในลักษณะข้อมูลย้อนกลับ และถามว่าเปลี่ยนแปลงความเห็นเดิมหรือไม่ กลับไปกลับไปมาหลาย ๆ ครั้งจนกว่าจะเกิดความเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ ในปัญหาการวิจัยที่สอบถามแล้วผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อเสนอ สรุป (ถ้ามี) แล้วเขียนเป็นรายงานด้วยก็ได้

6. แนวคิดการศึกษานาคนาตภาพ และเทคนิควิธีการศึกษานาคนาตภาพ

6.1 แนวคิดการศึกษานาคนาต

การศึกษานาคนาต หมายถึง การมองสังคมไปข้างหน้าให้กว้างขวาง ด้านการพัฒนาวิธีการคิดเกี่ยวกับอนาคตที่เป็นวิชาการมากขึ้น ทั้งนี้เพราะอนาคตเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการทำนายที่ตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า อนาคตไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้อย่างแน่นอนเป็นแต่เพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นเท่านั้น ซึ่งความเป็นไปได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ก่อให้เกิดสิ่งตามมาอย่างกว้างขวาง และมีระยะยาวมากขึ้น การศึกษานาคนาตเป็นการศึกษาทางเลือกมีได้มีทางเดียว

ความเชื่อเกี่ยวกับอนาคตนั้น จุมพล พูลภัทรชีวิน (2534) กล่าวว่า มี 3 ประการคือ

1. อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
2. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคต มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจ

ของเขา

3. ความเชื่อของมนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้

จากความเชื่อดังกล่าวจึงนำมาสู่การวิจัยอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่ว่าอนาคตมิได้อยู่ที่การทำนายที่ถูกต้อง หากแต่อยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่ทั้งประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อจะหาทางทำได้แนวโน้มที่ประสงค์นั้นเกิดขึ้น และป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาทางที่จะเผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่าจะเกิดขึ้นจริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัย อนาคตจะมีประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่การสร้างอนาคตที่ทั้งประสงค์และป้องกันหรือขจัดอนาคตที่ไม่ประสงค์ได้ การศึกษานาคนาตจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหาร การจัดการต่าง ๆ และช่วยผู้บริหาร ได้เตรียมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

ซีเกอร์ (Ziegler, 1977) ได้ให้ข้อสรุปว่า การศึกษาอนาคตมีข้อสรุปใหญ่ ๆ เพียง 3 ประการ คือ

1. ช่วยสนับสนุน กระตุ้นสิ่งที่พึงปรารถนาให้เกิดได้เร็วขึ้น
2. ช่วยป้องกันสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาไม่ให้เกิด
3. ช่วยหาทางปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ต่างๆ ให้เป็นไปได้อย่างที่ปรารถนา

ในการจัดการศึกษามีประโยชน์ในการปฏิรูปการศึกษา การจัดนวัตกรรมการใหม่ทางการศึกษา และการวางแผนการศึกษา เพื่อให้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทางและเป็น การตั้งรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น การศึกษาอนาคตเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าอย่างมี หลักเกณฑ์ ขึ้นอยู่บนพื้นฐานข้อมูล ประวัติความเป็นมาและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ผันแปรไป

การวิจัยเชิงอนาคตแตกต่างจากการวางแผนและการกำหนดนโยบาย ดังนี้

(Shane, 1972)

1. การวิจัยในอนาคตเน้นการทำทางเลือกในอนาคตมากกว่าการทำนายแนวโน้ม ในอนาคตซึ่งเน้นที่ความคงที่และความเกี่ยวข้อง กับ โอกาสความน่าจะเป็นและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
2. การวางแผนอนาคต เปิดหาโอกาสที่ควรจะเป็นมากกว่าการวางแผนธรรมดา ที่มองแนวโน้มอย่างเดียว
3. การวิจัยเพื่อการวางแผนอนาคตนั้นจะดูแนวโน้ม และข้อตกลงเบื้องต้น เพื่อให้ได้อนาคตที่ดีกว่า โดยดูปัญหาปัจจุบันเป็นหลัก และคาดการณ์อนาคตอย่างผู้มีสายตายาวไกล มีการพิจารณาถึงทรัพยากร ค่านิยม ทักษะคติ และอื่นๆ ประกอบด้วย
4. การวิจัยเชิงอนาคตเป็นการประมาณและศึกษาอย่างใช้เหตุผล ดูถึงพัฒนา การจาก อดีตมาถึงปัจจุบัน มากกว่าวิเคราะห์ตัวเลขเชิงสถิติเท่านั้น และการวิจัยอนาคตใช้รูปแบบจำลองจากบุคคลมากกว่ารูปแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์

6.2 ประโยชน์ของการศึกษาอนาคต

คอร์นิช (Cornish, 1977) ได้กล่าวว่าการศึกษาอนาคตจะมีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ เนื่องจากการศึกษาอนาคตจะได้ข้อมูลเบื้องต้น ที่เป็นประโยชน์ในการมองปัญหา หาวิธีแก้ปัญหา ประเมินทางเลือก หลีกเลี่ยงการสูญเสีย
2. ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ทำให้คนมอง ไปในเหตุการณ์ข้างหน้า จึงเห็นโอกาสการพัฒนา ความมั่นใจ ดำเนินการตามแผนอย่างรัดกุม ลดความสับสนทางจิตใจลง เนื่องจากเตรียมคนไว้รับสถานการณ์แล้ว

3. ส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและร่วมมือ เป็นการเริ่มต้นใหม่ ละทิ้งสิ่งที่ไม่ดีในอดีตไป มุ่งคำนึงถึงสิ่งดี ๆ ในอนาคต

4. ช่วยในการสร้างสรรค์ การศึกษาอนาคตสามารถชักจูง ให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

5. เป็นเทคนิคในด้านการศึกษา ชักนำให้ผู้ที่อยู่ในวัยเรียน วิทยาลัยได้พยายามมองอนาคต และเกิดความตระหนักว่า เขาสามารถสร้างอนาคตได้ สามารถเลือกสรรค์ในสิ่งที่ดีกว่าได้ อดีตเป็นสิ่งที่แน่นอนไปแล้ว แต่อนาคตยังเปิดโอกาสให้เลือกได้

6. ช่วยสร้างปรัชญาแห่งชีวิต ช่วยให้คนคิดอย่างเป็นระบบ ทำให้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง จากการใช้ปฏิรูปกริยากับปัญหา เป็นการเตรียมตัวป้องกันต่อปัญหาล่วงหน้า

6.3 แนวคิดเพื่อการหาเทคนิคการทำนายอนาคต

ในการหาเทคนิคการทำนายอนาคต ได้มีนักอนาคตศาสตร์ คือ (Joseph อังในวิโรจน์ สารรัตน์, 2532) ได้สรุปแนวคิดในการหาเทคนิควิธีไว้ 3 ส่วนคือ

1. แนวคิดการทำนายเชิงสำรวจ (Exploratory Forecasting) เทคนิคนี้เน้นการจำแนกแนวโน้ม โดยดูโอกาสความเป็นไปได้มากที่สุด หรือดูปัญหาที่เกี่ยวข้อง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. แนวคิดการทำนายเชิงการติดตามผลเป็นระยะ (Formative Forecasting) เป็นเทคนิคที่ค้นหา และสร้างปทัสฐาน (Setting Norm) สำหรับอนาคตคิดหาทางเลือกที่สอดคล้องกับปทัสฐานดังกล่าว

3. แนวคิดการทำนายโดยผ่านรูปแบบ / สภาพการจำลอง (Forecasting Through Modeling / Simulation) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจในโครงสร้างของอนาคต โดยการวิเคราะห์กฎของธรรมชาติ (Natural Laws) อันได้แก่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สังคม สิ่งแวดล้อม และกายภาพอื่น ๆ โดยพิจารณาประเมินจากผลกระทบเหล่านั้น

จากแนวคิดดังกล่าวจึงสรุปเทคนิคการทำนายได้ 12 วิธี คือ

1. การสำรวจแนวโน้ม (Trend Exploratory)
2. การทำนายแบบเดลฟาย (Delphi Forecasting)
3. การทำนายแบบภาพอนาคต (Scenario Forecasting)
4. การทำนายแบบแมตริกซ์ (Matrix Forecasting)

5. การทำนายแบบต้นไม้สัมพันธ์และแผนที่บริษัท (Relavance Tree and Context Map Forecasting)
6. การทำนายอาศัยสภาพการจำลอง (Simulation Forecasting)
7. การทำนายแบบวิเคราะห์ของ มอนติ คาร์ โล (Monte Carlo Analysis Forecasting)
8. การทำนายแบบทางเลือก (Alternative Futures)
9. การทำนายเชิงสถิติ เบอเซียน (Bayesian Statistical Forecasting)
10. การทำนายแบบวิเคราะห์พลังขับเคลื่อน (Force Analysis Forecasting)
11. การทำนายแบบลูกโซ่สัมพันธ์ของ มาร์คอฟ (Marcov Chain Forecasting)
12. การทำนายแบบบอกเหตุ (Precursor Forecasting)

จากการศึกษาเทคนิคการทำนายอนาคตของสมาคมฟาย เดลตา แคปปา (Phi Delta Kappa Commission) เพื่อใช้กับการจัดการศึกษาในทศวรรษที่ 21 พบว่า มีเทคนิคที่นำมาใช้ 10 ตัว คือ Trend Exploratory, Trend Impact Analysis, Delphi Forecasting, Cross-Impact Matrix, Force Analysis, Technology Assessment, Relavance Tree and Context Map Forecasting, Simulation/Gaming, Scenario Development and Futuring.

6.4 เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) ซึ่งพัฒนาโดย จุมพล นุรักษ์ธีวิน (2530)

EDFR เป็นเทคนิคที่รวมเอาจุดเด่น ข้อดี ของ EFR (Ethnographic Future Research) และ Delphi เข้าด้วยกัน ช่วยแก้จุดอ่อนของแต่ละเทคนิค ได้อย่างดี ขั้นตอนของ EDFR ปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่น มากกว่า Delphi โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดและเตรียมผู้เชี่ยวชาญ ขั้นนี้สำคัญมาก เพราะเชื่อว่ายิ่งได้ผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ ยิ่งทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยต้องติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือ หรือผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นความสำคัญก็จำเป็นต้องหาผู้เชี่ยวชาญใหม่ และต้องใช้เวลาผู้เชี่ยวชาญ เตรียมตัวล่วงหน้า
2. สัมภาษณ์รอบที่ 1 อาจเริ่มโดยการมองทางเลือก 3 ทางแบบ EFR คือ อนาคตภาพที่ดี (Optimistic-Realistic Scenario) อนาคตภาพที่ร้าย (Perssimistic-

Realistic Scenarino) และอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most-Probable Scenario) หรือเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้ และน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปในทางที่ดีหรือร้าย

3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำ Delphi

4. สร้างเครื่องมือ

5. ทำ Delphi

6. เขียนอนาคตภาพ

6.5 ข้อเปรียบเทียบระหว่าง EDFR EFR และ Delphi

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบระหว่าง EDFR EFR และ Delphi

ข้อความ	EDFR	EFR	Delphi
1. ระเบียบวิธีวิจัย	สัมภาษณ์รอบแรกแบบ EFR แล้วตามด้วย Delphi รอบที่ 2,3 ทำให้ได้ข้อมูลน่าเชื่อถือมากขึ้น	สัมภาษณ์รอบเดียวโดยไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์ไม่มีการชี้แนะ เป็นแบบเปิดอย่างอิสระ ผู้วิจัยมีหัวข้อประกอบเพื่อกันลิม มีการแบ่งช่วงสัมภาษณ์ออกเป็นช่วง ๆ อาจแบ่งตามหัวข้อหรือตามเวลา โดยผู้วิจัยทำการสรุปการสัมภาษณ์จากบันทึกที่จดไว้และขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์จากบันทึกที่จดไว้และขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและแก้ไขคำสัมภาษณ์ได้	สัมภาษณ์หรือสอบถาม โดยมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองในการเติมข้อมูล รอบแรกเป็นการกำหนดกรอบแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ แม้จะเป็นคำถามแบบเปิดหรือสัมภาษณ์แบบเปิดเรื่องอื่น ๆ ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถามอาจไม่ตอบเพราะถูกชักนำให้คิดเฉพาะเรื่องที่ถาม แม้จะมีการยืนยันคำตอบรอบที่ 2,3 ก็อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญถูกจำกัดความคิดเห็น

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อความ	EDFR	EFR	Delphi
2. ผลสรุป การวิจัย	ได้แนวโน้มอย่าง มีระบบและเป็น ฉันทามติของผู้ เชี่ยวชาญ	สัมภาษณ์รอบเดียว จึงขาด ระบบที่น่าเชื่อถือ เพราะ ข้อสรุปอาจไม่ใช่ฉันทามติ ของผู้เชี่ยวชาญ	อาจสรุปได้ไม่ครอบคลุม เพราะ การมีโครงสร้างตั้งแต่แรก จึง สรุปฉันทามติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2524) ได้ทำการวิจัย เรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพทั่ว ๆ ไปในระยะเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง ศึกษาพัฒนาการของมหาวิทยาลัยรามคำแหงตั้งแต่ปี 2520-2524 และศึกษาแนวโน้มของการพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (2525-2529) ในเรื่องการบริหารมหาวิทยาลัย โปรแกรมศึกษา บุคลากร นักศึกษา และจำนวนบัณฑิต วิธีดำเนินการ ทำโดยการค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยรามคำแหงจากเอกสารต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงและจากทั้งภายนอก แล้วคัดสรรโดยใช้เกณฑ์การพิจารณาตามระเบียบการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ที่มีทั้งเกณฑ์ภายนอกและเกณฑ์ภายในตามแบบของ แวน ตาเลน แล้วทำการสังเคราะห์เนื้อหา ประเมินเนื้อหา การวิเคราะห์หาแนวโน้มของการพัฒนามหาวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านการบริหารมหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับที่ 4 (2520-2524) มีการพัฒนาการ คือ

1. เริ่มมีการบรรยายทางโทรทัศน์ ที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เป็นครั้งแรกในปี 2520 และช่อง 7 สีเมื่อปี 2523
2. เริ่มมีการดำเนินงานโครงการอาจารย์สัญญากรในปี 2520
3. มีการเลือกตั้งนักศึกษาสโมสรมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกในปี 2521
4. รัฐบาลอนุมัติให้มหาวิทยาลัยจัดตั้งวิทยาเขตขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหานักศึกษาขาดแคลนที่เรียน และจัดสร้างวิทยาเขตปทุมธานี - สุพรรณบุรี ปี 2522
5. จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยครั้งแรกเมื่อปี 2521 เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา งานด้านการวิจัยของข้าราชการในมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี 2524 มอบให้คณะต่าง ๆ พิจารณา งานวิจัยของแต่ละคณะ/สำนักงาน
6. มีการเลือกตั้งอนุกรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัยรามคำแหง (อ.ก.ม.) เป็นครั้งแรก พ.ศ.2523
7. มีการแบ่งส่วนราชการถูกต้องตามกฎหมายของคณะนิติศาสตร์ พ.ศ.2521 คณะเศรษฐศาสตร์ พ.ศ.2524

ด้านการบริหารมหาวิทยาลัย มีพัฒนาการคือ เริ่มมีการบรรยายทางโทรทัศน์ เป็นครั้งแรก เมื่อปี 2520 ทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. มีโครงการอาจารย์สัญจรในปี 2521 มีการเลือกตั้งนายกสโมสรนักศึกษาเป็นครั้งแรก ปี 2521 จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยเป็นครั้งแรก ปี 2522 มีการจัดสร้างวิทยาเขตปัจฉิมสวัสดิ์ สุวรรณภาศรี ปี 2523 มีการเลือกตั้งอนุกรรมการข้าราชการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (อ.ก.ม.) เป็นครั้งแรก

ด้านโปรแกรมการศึกษา ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 คณะต่าง ๆ ได้พัฒนาและเปิดภาควิชา สาขาวิชาเพิ่มขึ้น โดยคณะนิติศาสตร์ มี 6 ภาควิชา คือ ภาควิชากฎหมายพาณิชย์ ภาควิชากฎหมายแพ่ง ภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ ภาควิชากฎหมายทั่วไป ภาควิชากฎหมายมหาชน ภาควิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ คณะบริหารธุรกิจ มี 3 สาขา คือ การตลาด การเงินและการธนาคาร คณะมนุษยศาสตร์ เปิดวิชาเอก 6 สาขา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศส ประวัติศาสตร์ บรรณารักษ์ และเยอรมัน วิชาโท 12 สาขา คือ ปรัชญา สังคมวิทยา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาศาสตร์ วรรณคดีอังกฤษ ภาษาอังกฤษศิลป์ ประวัติศาสตร์ บรรณารักษ์ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน คณะศึกษาศาสตร์ เปิดสอน 5 สาขา คือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สาขาจิตวิทยา สาขาวิชาภูมิศาสตร์ สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา และสาขาวิชาพลานามัย คณะวิทยาศาสตร์ มี 5 ภาควิชา คือ เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ และสถิติ คณะรัฐศาสตร์ มี 3 แผนการศึกษา คือ แผนที่ 1 การปกครอง แผนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและแผนที่ 3 บริหารรัฐกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มี 10 สาขาวิชาคือ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม เศรษฐศาสตร์เชิงปริมาณ เศรษฐศาสตร์การพัฒนา เศรษฐศาสตร์เชิงปริมาณ เศรษฐศาสตร์การเกษตร เศรษฐศาสตร์ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์

แนวโน้มด้านต่าง ๆ ในการพัฒนามหาวิทยาลัยในช่วงแผนที่ 5

1. แนวโน้มด้านการบริหาร มหาวิทยาลัยมีโครงการจะจัดทำคือ โครงการบริการวิชาการแก่สังคม โครงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โครงการจัดตั้งสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยี การศึกษา ตั้งกองการเจ้าหน้าที่ กองแผนงาน กองแพทย์ กองตำราและอุปกรณ์การศึกษา กองบริการและสวัสดิการนักศึกษา กองการประชาสัมพันธ์และการปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการ กองกิจกรรมนักศึกษา

2. แนวโน้มด้านโปรแกรมการศึกษา มหาวิทยาลัยมีโครงการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทในสาขาศึกษาศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ บรรณารักษ์และสนเทศศาสตร์ ภาษาวรรณคดี ด้านวิทยาศาสตร์ และโครงการปริญญาตรีสาขาวิชาเภสัชศาสตร์

3. ด้านบุคลากร มหาวิทยาลัยได้จัดสรรทุนการศึกษา ทั้งทุนเต็มรูปและทุนช่วยเหลือ เฉพาะค่าครองชีพ ทุนพาหนะเดินทางศึกษาดูงานต่างประเทศ ทุนเงินยืมเพื่อการศึกษาโดยไม่เสียดอกเบี้ย ทุนสนับสนุนการพัฒนาตำรา

4. ด้านนักศึกษา มีการคาดคะเนจำนวนนักศึกษาโดยใช้สูตรของ Taro Yamane คาดว่าจะมีนักศึกษาเพิ่มขึ้นในทุกปี

5. ด้านบัณฑิต คาดว่าจะมีบัณฑิตจบเพิ่มทุกคณะอยู่ในเกณฑ์มาก

เอนก ส่งแสง (2524) ได้ทำการวิจัย เรื่อง พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย และเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการเชิงประวัติศาสตร์ โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร รายงานการประชุม บันทึกร ระเบียบ ข้อบังคับ ต่าง ๆ พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเปิด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีดังนี้ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2514 เพื่อแก้ปัญหาสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษาไม่เพียงพอ มีนักศึกษาล้นครเรียนเป็นจำนวนมาก จนเกิดปัญหาสถานที่เรียนไม่เพียงพอ ทำให้รัฐบาลต้องรับภาระมาก รัฐบาลจึงจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดเพิ่มใหม่อีกแห่งที่รับนักศึกษาโดยไม่ต้องมีชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอน มีการบรรยายในชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัยพร้อมกับการเรียนด้วยตนเอง ค้นคว้าด้วยตนเอง มีการใช้สื่อในห้องเรียนคือ โทรทัศน์วงจรปิดสำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่จะทำงานแล้ว และอยู่ในกรุงเทพฯ มากกว่าต่างจังหวัด พัฒนาการด้านการเรียนการสอน มีการนำเทคโนโลยีด้านสื่อมาใช้

สมศักดิ์ ช่อบุตร (2522) ได้ศึกษาสถานภาพและบทบาทของมหาวิทยาลัยรามคำแหง 2514-2520 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพและบทบาทของมหาวิทยาลัยรามคำแหงในเรื่อง เป้าหมายในการจัดการศึกษา รูปแบบองค์กรการบริหารและการแบ่งส่วนราชการ หลักสูตรและการสอน นักศึกษา อาจารย์ การเงิน และอาคารสถานที่ วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษานพบว่า เป้าหมายการจัดการศึกษายังคงเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชา มีการแก้ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 ให้สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุด มีอธิการบดีเป็นผู้รับนโยบายจากสภามหาวิทยาลัย การดำเนินงาน

ภายในมีรองอธิการบดีเป็นผู้ช่วยอธิการบดี มีคณะกรรมการที่ปรึกษาสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นองค์กรที่ปรึกษา ในเรื่องการบริหารส่วนราชการที่แบ่งถูกต้องแล้ว คือคณะนิติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสำนักงานอธิการบดี ด้านหลักสูตรและการสอน อำนวยการศึกษาด้วยวิธีประสานงาน ด้านวิชาการระหว่างสาขาวิชา (Interdisciplinary Program) คือ ให้บริการทางการสอน ร่วมกันทั้งมหาวิทยาลัย คณะใดสาขาวิชาใด เปิดสอนวิชาใด ก็จะอำนวยความสะดวกวิจัยในสาขาวิชานั้นแก่นักศึกษาทุกคนทั่วทั้งมหาวิทยาลัย จะไม่เปิดสอนวิชาซ้ำกัน การสอนใช้ตำราเป็นสื่อสอนหลัก ปี 2514-2520 มีตำรา 1023 เรื่อง อาจารย์ทำวิจัย 5 เรื่อง นักศึกษาสมัครเข้าเรียนคณะนิติศาสตร์มากที่สุด คณะวิทยาศาสตร์น้อยที่สุด มีอัตรานักศึกษาออกกลางคัน ระหว่างร้อยละ 10 ถึง 35 ต่อปี อัตราส่วนอาจารย์ : นักศึกษา คือ 1 : 97-214 คน อาจารย์ที่สอนมี 2 ประเภท คือ อาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ คุณวุฒิอาจารย์เฉลี่ยปริญญาโท งบประมาณได้มา 2 ทางคือ งบประมาณแผ่นดิน จะได้น้อยกว่างบรายได้ของมหาวิทยาลัย อาคารสถานที่ เป็นอาคารกึ่งถาวรส่วนใหญ่ จำนวนนักศึกษาที่มีมากที่สุดคือ ปี 2520

กาญจนา บุญญอารักษ์ (2528) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการใช้ระบบการสอนทางไกลของอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการใช้ระบบทางไกลของอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ปฏิบัติงานสอนในปีการศึกษา 2527 ทุกคณะจำนวน 528 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 236 คน การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามปลายปิด จำนวน 60 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ สกัดองค์ประกอบและหมุนแกนด้วย วิธีแวนริแมทซ์ ได้องค์ประกอบ 7 ตัวคือ สื่อการเรียนการสอน ทศนคติต่อระบบการสอนทางไกล การวัดและประเมินผล การส่งเสริมการใช้ระบบการสอนทางไกล การบริหาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบการสอนทางไกล และระบบการสอนเสริม

ธนิดา วัฒนะโชติ (2534) ได้ศึกษาบทบาทของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และการดำเนินงานของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และศึกษาบทบาทของกลุ่มนักศึกษาเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มนักศึกษา โดยแยกตามลักษณะกลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือกลุ่มนักศึกษาจำนวน 83 กลุ่ม ในภาค 2 ปีการศึกษา 2532 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธี

การวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนและเปรียบเทียบรายคู่ด้วย เชฟเฟ่ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มขนาดไม่เกิน 100 คน มีนักศึกษารุ่นพี่เป็นคนก่อตั้งกลุ่ม วัตถุประสงค์ของกลุ่มคือ ต้องการให้เป็นที่พักผ่อนและพบกันก่อนและหลังชั่วโมงเรียน เป็นการรวมกลุ่มที่มาจากมาตุภูมิเดียวกัน สถาบันเดิมเดียวกัน มีกิจกรรมสนใจคล้ายกัน รูปแบบของกลุ่มประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ และสมาชิกกลุ่ม การดำเนินงานจะมีการปรึกษามติในกลุ่ม สำหรับบทบาทของกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมาตุภูมิ กลุ่มโรงเรียน และกลุ่มทั่วไป พบว่า กลุ่มมาตุภูมิและกลุ่มทั่วไป มีแนวโน้มการดำเนินกิจกรรมมากกว่ากลุ่มโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทด้านวิชาการ การเมือง อาสาพัฒนา และบำเพ็ญประโยชน์ เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่ม พบว่า บทบาทด้านการเมือง กลุ่มมาตุภูมิมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียน บทบาทอาสาพัฒนาและบำเพ็ญประโยชน์ กีฬาและนันทนาการ ศาสนาศิลปวัฒนธรรม และจริยธรรม กลุ่มมาตุภูมิและกลุ่มทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียน ส่วนความถี่ในการจัดกิจกรรม พบว่า กลุ่มมาตุภูมิทำกิจกรรมด้านการเมืองสูงกว่าด้านอื่น ๆ และกลุ่มทั่วไปทำกิจกรรมด้านวิชาการ อาสาพัฒนา และบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่าด้านอื่น ๆ และกลุ่มโรงเรียนมีกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น สังสรรค์เฮฮาและเล่นเกมต่าง ๆ สำหรับบทบาทที่ทุกกลุ่มทำน้อยคือ บทบาทด้านศิลปะและวัฒนธรรม ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและจริยธรรม

เช่น (Shane, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์จะศึกษา รูปแบบของหลักสูตร เนื้อหาที่ควรจะเป็นในอนาคต วิธีการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิและนักอนาคต จำนวน 298 คน ทั้งในสหรัฐอเมริกา และต่างประเทศ จากหลาย ๆ สาขา ทั้งทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือ สาขาเคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา และธรณีวิทยา ด้านสังคมศาสตร์ คือ สาขา มนุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ จิตวิทยา และภาษาศาสตร์ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาจากรายชื่อผู้ชำนาญในแต่ละสาขา และจากการเสนอชื่อจากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ส่งแบบเชิญสัมภาษณ์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏว่าผู้ทรงคุณวุฒิรับเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 132 คน การสัมภาษณ์ ใช้วิธีสัมภาษณ์ด้วยตนเอง สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ส่งแบบสอบถามแทนการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์โดยการบันทึกเทปแล้วส่ง ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตอบ โดยการบันทึกเทปกลับผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรต้องตอบสนองวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันอุบัติภัยจากธรรมชาติที่จะเกิดรุนแรงขึ้น

2. จะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้แทนคน จิตใจคนจะเป็นเครื่องจักรมากขึ้น
หลักสูตรต้องมีการพัฒนาทางด้านจิตใจไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาด้านวัตถุ
3. การเรียนการสอนต้องเป็นปฏิกิริยาสองทางระหว่างทฤษฎี กับ การปฏิบัติ
4. การศึกษาต้องสอดคล้องกันในทุกๆระดับ ประถม มัธยม อุดมศึกษา
5. เนื้อหาที่เน้นต้องหลากหลาย และมีการเรียนรู้วัฒนธรรมของโลกในหลาย ๆ ด้าน
(Multiplecultural World)

เคมเบอร์และคณะ (Kember and Others, 1989) ได้ทำวิจัยเรื่องการประเมินโดยวิธีธรรมชาติของการจัดกระบวนการเรียนทางไกล ซึ่งเป็นวิจัยย่อยในวิจัยใหญ่ เรื่องการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนของนักศึกษาในกระบวนวิชาที่สอนในระบบทางไกล วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางวิชาการของนักศึกษาในระบบทางไกล วิธีการที่ไม่วู้ ไม่คูนเคย ที่มีลักษณะองค์ประกอบต่าง ๆ ในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ที่มีปฏิสัมพันธ์หลายเรื่องและหลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกัน จึงไม่สามารถควบคุมตัวแปรเกิน หรือตัวแปรแทรกซ้อนได้ (Smith and Manning, 1982) วิธีการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ สำหรับการประเมินเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Evaluation) กลุ่มประชากรเป็นนักเรียน 537 คน ที่ลงทะเบียนวิชาเสื้อผ้า และสิ่งทอของวิทยาลัยเทคนิคที่ฮ่องกง เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มมา 12 คน ได้นักศึกษาชาย 6 คน หญิง 6 คน 5 คนเป็นปี 3 4 คนเป็นปี 2 และ 3 คนเป็นปี 1 ทำการสัมภาษณ์ในช่วงตอนเย็น โดยโทรศัพท์เชิญมาสัมภาษณ์ ใช้เวลาสัมภาษณ์ 30-45 นาที หลังจากสัมภาษณ์เสร็จแล้วจะดูความรู้ความสามารถในการเรียนของนักศึกษาได้จาก Transcript วิธีการสัมภาษณ์ ก่อนอื่นจะบอกวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการสัมภาษณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อน และคำถามใดไม่กระจ่างชัดผู้ถูกสัมภาษณ์ซักถามได้ ผู้สัมภาษณ์จะยกตัวอย่างได้ แต่ต้องระมัดระวังการชี้นำ ความลำเอียง ผลการสัมภาษณ์ปรากฏว่า นักศึกษาปี 2, 3 ให้ความร่วมมือและมีการให้ข้อมูลมากกว่านักศึกษาปี 1 ทั้งนี้เพราะปี 2, 3 อาจจะชินต่อระบบการเรียนการสอนทางไกล และรู้จักอ่านของวิชามากกว่าชั้นปี 1 ในระหว่างสัมภาษณ์มีการบันทึกเทปหัวข้อที่สัมภาษณ์ได้แก่ ลักษณะการศึกษาในระบบทางไกล การสอนซ่อมเสริม การบริหารการศึกษา

วิธีตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงของข้อมูลจึงมีความจำเป็น ใช้วิธีการตรวจสอบโดยวิธีเชิงปริมาณจากนักศึกษา 400 คน โดยเอาข้อทักท้วง (Comment) ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นข้อคำถาม เพื่อหาความสอดคล้องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ต่อไป เพื่อการยืนยันในผลของการ

วิจัยอีกครั้ง ใช้วิธีตรวจสอบด้วยวิธีสามเหลี่ยม (Triangulation) ของกูบา (Guba, 1982) ผลของการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนกระบวนวิชาด้วยระบบทางไกลช่วยเปลี่ยนแนวคิดของผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

จากการศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวมาแล้วมีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องอนาคตภาพของมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยวิธีสืบค้นเชิงธรรมชาติดังนี้

1. การศึกษาอนาคตภาพของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน และที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตตามที่ปรากฏจริง ๆ ดังนั้น การสืบค้นหาข้อมูลจึงใช้วิธีการค้นหาจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้ที่สัมผัส และอยู่ในสถานการณ์แต่ละช่วงเวลาในอดีต มีการสังเกตปรากฏการณ์ในปัจจุบัน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อมองภาพไปในอนาคต วิธีการศึกษาโดยการสืบค้นเชิงธรรมชาติจึงเหมาะกับการวิจัยนี้

2. การวิจัยอนาคตภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์คล้ายกับของ Shane (1981)

3. การวิจัยครั้งนี้ต่างจากของ นิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ เนื่องจากนิมพ์พรรณใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารเพียงอย่างเดียว และจากแนวโน้มนในเชิงสถิติของ Yamanee แต่การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และทำนายอนาคตแบบต้นไม้สัมพันธ์และแผนที่บริบท ของเหตุการณ์ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

4. การศึกษาแนวโน้มของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำเป็นต้องทราบการเปลี่ยนแปลงของโลก ของประเทศ ที่เป็นสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย เพื่อมหาวิทยาลัยจะได้ปรับตัวได้ถูกต้องตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

5. เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการจัดการศึกษาทั้งระบบปิดและระบบเปิด มีการจัดวิทยาเขต มีศูนย์บริการส่วนภูมิภาค มีระบบบริหารโดยการเลือกตั้ง ดังนั้นกระบวนการจัดการจึงซับซ้อนและมีหลายรูปแบบ จึงมีคุณค่าที่จะศึกษาอนาคตภาพของมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในด้านการกำหนดนโยบาย และเป็นการจัดอุดมศึกษาในรูปแบบพิเศษที่ไม่เหมือนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ของประเทศ โดยอาศัยทฤษฎีทางการอุดมศึกษา และการจัดการด้านอุดมศึกษา